

Український посічник

2 лютий 1993

Плідну роботу по виведенню маток карпатської породи проводять наукові працівники філіалу інституту бджільництва імені П. І. Прокоповича у Мукачеві. Варто наголосити на тому, що завдяки наполегливій праці співробітників інституту порода карпатських бджіл районована в багатьох регіонах України та за її межами.

Науковці створили племінну пасіку в селі Колочава, на якій вирощують плідних маток для реалізації. Бувають роки, коли для продажу відправляють по 3—5 тисяч плідних маток карпатської породи. Ця робота продовжується.

На фото працівники інституту на племінній пасіці.

Фото Я. Гулкевича.

Український пасічник

2 лютий 1993 р.

ЗАСНОВАНИЙ У ТЕРНО-
ПОЛІ В 1914 р.
ВІДРОДЖЕНИЙ У ЛЬВОВІ
В 1991 р.

Щомісячний науково-виробничий, інформаційний масовий галузевий орган Української Спілки Пасічників і інституту бджільництва імені П. І. Прокоповича Української Аграрної Академії Наук.

П. І. Прокопович
1775—1850

Будьмо доброзичливими

У цей день в мене було подвійне свято. На Михайла я одержав журнал «Український пасічник». День одержання нового журналу для мене завжди радість. Адже через нього прилучаєшся до багатоголосої розмови дуже цікавих, добрих та багатих душею людей.

Я лише недавно зайнявся цією цікавою справою, але так вже прикипів душею до бджілок, що без них не уявляю свого життя. Тож не пропускаю жодної можливості розпізнати їх таємничий світ. Де б не їхав, але побачивши вулики на садибі, намагаюся хоч на кілька хвилин зайти і погомоніти з господарем. А вони всі такі різні. Одні доброзичливі, охоче діляться своїми таємницями, дають поради. Але, на жаль, є і такі, що не бажають вести ніяких розмов і самі нічого не хочуть знати нового. Як правило, такі пасічники не читають ні книг, ні журналів. Вважають, що вже все пізнали. А невдачі свої звалюють на погодні умови. І невтямки їм, що світ бджіл до кінця збагнути не дано нікому. Це бездонний колодязь, з якого джерельну воду, чисту-пречисту не вибрати нікому!

На щастя, таких небагато. Переважна більшість пасічників з щирою відкритою душею і завжди діляться з іншими. Я завжди з вдячністю згадую поради П. М. Труша, викладача бджільництва Любешівського СПТУ-25. Це справжній «професор» пасічницької справи. І інших вчить, і сам постійно вчиться, експериментує. Завжди охоче діляться досвідом мої земляки-ковельчани Г. Ф. Радченко та М. М. Білинець, М. С. Вакуліч з села Зелена. А М. Б. Чередниченко з села Любитів крім порад щиро поділився журналами «Пчеловодство» минулих років. Спасибі вам, щирі і добрі душею люди! Хай вам помагає Бог!

Мені здається, тільки в єдності і спілкуванні наша сила. Чим більше людей «захворіє» любов'ю до бджіл, тим більше добра буде в нашій Україні і вона розквітне, як весняний сад. Тож запрошую досвідчених пасічників: частіше діліться досвідом на сторінках журналу «Український пасічник». Хтось у Вас повчиться, у когось і Ви навчитесь. А в наслідку у виграші будуть всі, бо відродиться давня пасічницька слава нашої України.

Ще в мене є пропозиція до редак-

ції журналу. Із доброю заздрістю прочитав у дев'ятому числі часопису про ярмарку-виставку у Новоолександрівці Київської області. Правда, інформувало про відкриття українське радіо, але про те, що там буде широко представлено й бджільництво, не чув. Та й, мабуть, щоб потрапити у Новоолександрівку, треба було заздалегідь підготуватися до поїздки. Думаю, що в майбутньому про проведення таких ярмарок слід інформувати пасічників завчасу. Було б добре, коли б «УП» чи пасічницька спілка організували при них семінари бджолярів. Та такі, щоб на них міг побувати кожен, хто побажає... Значить, не обійтись нам без добре організованої реклами у пасічництві. Ще краще було б провести такий семінар окремо, прикладом, взимку, коли клопотів у бджолярів менше. Його можна організувати і в Мукачеві, і в Гадячі, і в Києві.

А, можливо, «Укрбджолопром» проводить для своїх пасічників такі семінари? Тож вартувало б прилучити і всіх любителів.

Варіантів чимало, важливо те, щоб кожен любитель мав можливість ознайомитися з передовим досвідом у пасічництві. Це потрібна справа. Для початку, журнал міг би посприяти організації семінарів по регіонах (наприклад, західних областей). Встановивши помірну плату за участь у них, часопис зміг би поправити свої фінансові справи. Радив би також сміливіше братись за випуск різноманітних посібників, методичок для пасічників по передовому досвіду, як вітчизняному, так і зарубіжному.

Така моя думка. А що думають мої колеги пасічники?

Михайло ДАНИЛІК.
м. Ковель Волинської обл.

ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД

Роботи у березні

Березень — досить відповідальний місяць для бджолярів. Незабаром настануть теплі, сонячні дні, зацвітуть перші весняні медодаї і маленькі крилаті трудівниці полетять назустріч ласкавим променям сонця, а тому треба зробити все, щоб повністю зберегти бджіл. Заздалегідь потрібно підготувати тічок, розчистити його від снігу, посипати попелом, торф'яною крошкою, міндобривами.

Перед льотками слід простелити соломку чи очерет, мати, толь, щоб бджоли при обльоті не попадали на сніг, лід, у воду. Будьте при обльоті бджіл на пасіці. Адже це важливо.

При обльоті найкраще видно, як бджоли перезимували. В цей же час видно чого якій сім'ї бракує, до якої треба вже тепер заглянути. При об-

льоті слід попереджати сусідів і самому знати, що не можна вішати білизни на сушіння, щоб бджоли не обризли. Після обльоту можна бджіл уже годувати рідким сиропом, підмести дно вулика від мертвих бджіл та сміття, скоротити і добре утеплити гніздо.

Як підгодувати «голодняків».

Найкраще піддати рамки з медом та пергою. А порожні, плісняві від сирості та старі — забрати, гніздо скоротити та добре утеплити. Бджоли найкраще беруть теплий сироп, який кладеться вгорі гнізда на ніч. Класти корм під рамки небезпечно, бо бджоли його можуть за ніч не забрати, а вдень нападуть інші. «Голоднякам»

дається на один раз більшу порцію — 1—2 літри, щоб часто не остуджувати гніздо. Сироп готувати рідкий (1 кг цукру на 15 л води). До цього сиропу додайте трошки свіжого молока або пекарських дріжджів, що замінює пилку, якого потребує черва. Дріжджі перед цим прокип'ятити.

Що робити, щоб спинити бджіл від вильоту в негоду

Бджоли весною потребують для черви води і пилку. Вони вилітають на двір і губляться. Це є втрата наймолодших бджіл, які тепер такі дорогі. Добре буде, якщо дати бджолам до вулика рідкого сиропу, рамку з пергою, якщо зуміли таку переховати в запасі. Не давати, однак, перги зпліснявілої, бо це шкідливо. Якщо є рамка з засохлою пергою, то облити теплим медом або й сиропом, розмочити і дати бджолам.

Однак бджоли все ж будуть вилітати з вулика тим сильніше, чим буде більше розплоду. Деякі пасічники на очко в непогоду вставляють скриньку, наповнену мокрим мохом. Скринька змочується у воді і відкритою стороною прикладається до льотка. Бджола, що вийшла з льотка, натрапить на мокрий мох і повернеться до вулика. Зачиняти вулика, коли надворі сонячно — небезпечно, бо бджоли будуть даремно турбуватися.

Г. Свирида.

ПЕРШІ РОБОТИ ПІСЛЯ ОБЛЬОТУ БДЖІЛ

Першою найневідкладнішою роботою після обльоту бджіл є допомога ненадійним сім'ям, що виявлені в час обльоту. До цієї роботи приступають одразу ж після закінчення спостереження та обльоту, маючи під руками все необхідне для такої допомоги — рамки з кормом, свіжі стільники для заміни погризенних, зацвілих, або опоношених

та інше. При цьому вигрібається підмор, скорочуються та утепляються гнізда. Але повного огляду не роблять.

Після допомоги ненадійним сім'ям, пасічник проводить огляд бджолосімей всієї пасіки. При цьому виявляє і записує:

1. Силу сім'ї в вуличках чи рамках, зайнятих бджолами.

2. Наявність корму, про що робиться помітка у зошиті «багато», «досить», «мало», «немає».

3. Наявність різного розплоду і матки.

4. Загальний стан гнізда (чи немає сирості, цвілі, слідів поносу тощо).

Одночасно оглядом бджолосімей, або не пізніше, як на другий день у вуликах з від'ємним дном необхідно провести чистку донець вуликів від підмору, який може розкладатись та розводити цвіль у вулику. У вуликах з від'ємним дном цю роботу можна поєднати з дезинфекцією дна 5% розчином лугу або прожаруванням паяльною лампою. Підмор береться для проб від кожної бджолосім'ї окремо і надсилається в лабораторію для визначення хворіб. Решту підмору просівається через сито, бджоли спалюються, а кришки воску перетоплюються.

Після біжучого огляду і чистки донець пасічник виправляє виявлені недоліки і закінчує цю роботу на другий-третій день. Насамперед виправляти слід безматочні сім'ї. При нормальній зимівлі це трапляється рідко, але коли таке вже сталося, то безматочній сім'ї загрожує загибель. Коли бджоли без матки або маточників побудуть 3—6 годин, вони відчують своє сирітство і тоді з нуклеуса підсаджують матку в клітці, між середні рамки так, щоб вона могла дістати мед із стільника (краще робити це на ніч). Дуже добре підсаджувати матку з кількома бджолами під ковпачком. Вранці матку відпускають. Безматочний нуклеус з'єднують із сусідньою сім'єю.

Весняне з'єднання бджолосімей

Бджоли мають певні біологічні особливості, які треба враховувати при об'єднанні сімей. При перенесенні бджолосімей на інше місце льотні бджоли повертаються на попереднє, при з'єднанні бджіл з різних сімей вони б'ються, а бджоли сильної безматочної сім'ї вбивають матку слабшої підсадженої сім'ї.

Враховуючи ці особливості бджіл, рекомендується сильну сім'ю залишати на місці, а до неї приєднувати слабшу, але бажано таку, яка стоїть по сусідству. Приєднувальну сім'ю щоденно в льотні дні підсовують на один метр, а щоб бджоли не бились, їм перед з'єднанням надають однакового запаху, або обприскують медовим сиропом та окуряють димом. Об'єднання проводиться ввечері, переставляючи в маточну сім'ю все гніздо безматочної, прикривши перед цим матку ковпачком. Коли безматочна сім'я сильна, то до неї приєднують слабу (нуклеус чи іншу маточну сім'ю). Із прикритою ковпачком маткою в середину безматочної сім'ї.

При необхідності заміни негідної матки, її знищують, дають сім'ї відчуття сирітства, а після цього підсаджують матку одним із описаних способів.

ВИПРАВЛЕННЯ БДЖОЛОСІМЕЙ З БДЖОЛАМИ ТРУТІВКАМИ

Такі бджолосім'ї досить важко виправляються. Коли ж вони виявлені на пасіці, то слабкі сім'ї краще не виправляти, а з'єднати з більш сильними маточними сім'ями. Якщо сім'я з бджолами-трутівками сильна, то до неї підсаджують в кліточці матку з нормальної сім'ї і її повертають на старе місце (у вуликах, де бджоли трутівки), звідки взято матки, а осиротілу сім'ю виправляють як безматочну.

Сім'ю з бджолами трутівками можна виправляти ще підставленням вели-

кої кількості різного за віком розкритого розплоду, який завантажує всіх бджіл роботою. При цьому бджоли-трутівки не мають необхідного корму і перестають червити, а бджоли відтягують свищові маточники, які пасічник зриває, і сім'ю виправляє як звичайну безматочну сім'ю. Цей спосіб простіший, але триваліший.

ЗАПОБІГАННЯ КРАДІЖОК ТА БОРІТЬБА З НИМИ.

У гарні льотні, але безвзяткові дні часто виникають на пасіці крадіжки, як серед своїх бджіл, так і з боку бджіл сусідніх пасік. Крадіжки легко виявити по характеру льоту бджіл-зłodійок. Якщо нападаючі бджоли переважають потерпілих своєю силою, то крадіжки перетворюються в розграбування. При цьому нападаючі бджоли вбивають матку, паралізуючи опір потерпілих бджіл і вони розлітаються по сусідніх вуликах. Коли вчасно не припинити крадіжок, то вони приведуть до серйозних наслідків.

Щоб уникнути крадіжок, необхідно постійно вживати такі запобіжні заходи:

1. Не мати слабих і безматочних сімей, а коли вони є, то їх гнізда і льотки повинні бути гранично скорочені.
2. У безвзяточний період льотки скоротити, а щілини у вуликах ліквідувати.
3. Огляд бджолосімей робити тільки ввечері або в палатці.
4. Не залишати корму ні на землі, ні на вулику.
5. Запасні стільники, мед, вирізану вошину, тримати в недоступному для бджіл місці.

Якщо крадіжки таки виникли, то на початку стінки і крайні частини прильотної дошки вулика потерпілої сім'ї, періодично змочувати гасом, а нападаючих бджіл обприскувати холодною водою. Коли ж напад не зменшується, то вулик потерпілої сім'ї закривають і на 2—3 дні заносять в погріб, а на його місце ставлять порожній із змоченою гасом марлею. —

Може виникнути напад і після раптового припинення взятку та набрати загрозливого розміру. У цьому випадку застосовують один із таких заходів:

1. Зразу ж перевозять бджіл на нове місце, де є хоч найменший взяток.

2. Якщо стоять прохолодні дні, то на декілька днів закривати льотки в усіх вуликах.

В. Фірак,
Львівська область.

«Українець» з надставкою

З своїм напарником по бджільництву І. О. Ольшанським ми виготовили вулик, який відрізняється від інших конструкцій, що використовуються сьогодні на пасіках.

Задумали це зробити, коли переселяли бджіл з традиційних вуликів у альпійські. Як показало життя і практична робота нам вдалося створити універсальний вулик.

Наш вулик виготовлений так, що до нього підходять всі чотири види рамок, які практикуються на пасіках: даданівська, багатокорпусна, українська, делонівська. На холодний занос ставиться 12 рамок «українця», а на теплий — 8 даданівських або багатокорпусних.

На вулик можна ставити дві надставки по 12 рамок «альпійця» і тоді його об'єм становитиме 24 стандартні рамки.

Новий вулик дозволяє досить просто переселяти бджолородини з української, даданівської та багатокорпусної рамки на альпійську.

Наша конструкція має малі габарити і містить 12 українських рамок, правда завужених на 15 мм, у порівнянні з стандартною. Це зумовлено тим, що площину такої рамки повністю заповнює лист штучної вощини і крім того, така рамка вільно входить у два корпуси делонівського вулика, де бджолородина й зимує.

У двох верхніх корпусах знаходяться українські рамки, а в кожному третьому — делонівські.

Навесні, як тільки сім'я почне набирати силу, пересаджуємо її у чистий, сухий український, водночас розширюючи чотирма рамками суцї та вощини. До виїзду на медозбір бджоли повністю заповнюють вулик і щільно покривають всі рамки.

Саме у цей час треба ставити надставку. Ця операція проводиться вже на кочовому тічку.

У нашому вулику робити це нескладно, адже замість стельових дощочок використовується полотно, а утеплююча подушка постійно знаходиться у даху. Для того, щоб поставити надставку, що, як і корпуси вулика, Делона притерта до верхнього краю основного гніздового вулика на українську рамку, ми знімаємо дах, а потім полотняну стелю. Після цього ставимо надставку, стелимо на її рамки полотнину і накриваємо дахом. Таким чином вулик зібрано.

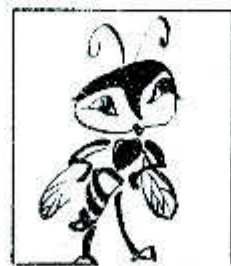
При потребі продивитись гніздові рамки ми спочатку знімаємо дах з надставки. Після цього надставку ставимо на дах і переглядаємо гніздо. Завершивши огляд, робимо все у зворотньому порядку.

Відкачуючи мед, ми відбираємо заповнені рамки з надставки, замінюючи їх рамками з вощиною або стільниками.

По завершенні головного медозбору надставки знімаються, а бджоли продовжують працювати на 12 українських рамках гніздового вулика.

Наш вулик компактний та легкий. З ним добре і бджолам, і пасічнику.

Тим, хто зацікавиться нашим вуликом і захоче мати креслення слід звернутись за адресою: 315801, Полтавська область, Лохвицький район, м. Червонозаводське, вул. Робітничка, б. 10, кв. 10, Івану Даниловичу Зінченку.

АМІАК І БДЖОЛИ

Пасічникую понад 30 років, з них 25 — на колгоспній пасіці. П'ять років навчався у Москві, зустрічався з бегатьма відомими пасічниками країни і зарубіжжя, але жодного разу ні від кого не чув, ніде не читав про те, що бджоли нормально приймають аміак.

За багаторічну працю пережив я немало прикрощів через те, що бджоли гинули від отрутохімікатів. І раптом зіткнувся з таким фактом, що я досі не можу його пояснити. Йдеться якраз про бджоли і аміак.

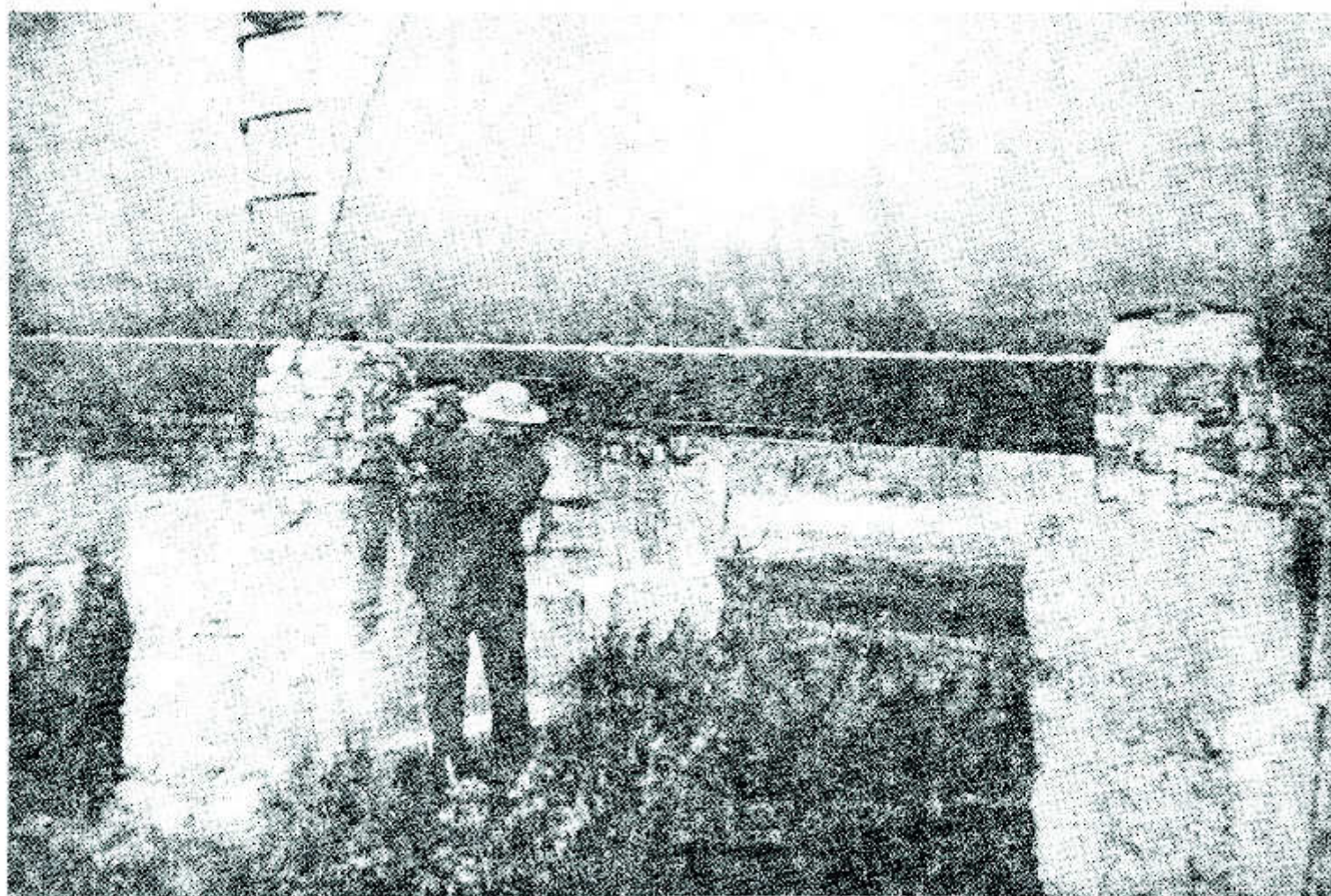
Наприкінці серпня 1990 року мені довелося виймати рій з-під цистерни в якій зберігалася близько 60 тонн аміаку. Трималася вона на цегляних стояках. У кладці біля самої основи цистерни була порожня ніша розміром 50×40×25 сантиметрів. У ній і знайшов пристанище рій бджіл.

Коли я акуратно розібрав кладку, то знайшов у ніші 9 сотів. З них 8 було з розплодом, а дев'ята — з медом. Розмір сотів складав 50×25 сантиметрів. Приклеєні вони були безпосередньо до цистерни на теплий занос. Бджіл було близько 3 кілограмів.

Рій я акуратно переселив у вулик, соти вирізав і вставив у порожні рамки. Звичайно, цій сім'ї на зиму довелося дати медові рамки, щоб вона нормально перезимувала. Розуміючи нетиповість такого факту, я запросив працівників бджолоконтори і процес виймання рою з-під бочки з аміаком зафотографував мій син Юрій.

Хотілося б, щоб науковці якось пояснили цей факт.

А. Лавро, пасічник
Харківська обл.

ЧОМУ ВИЙШОВ РІЙ?

Про солом'яний вулик думав я давно, як його змайструвати, щоб бджолам добре жилося, не знав. Коли появилася у журналі «УП» стаття пасічника з м. Львова п. С. Вербовецького «Солом'яні вулики» (№ 5 за 1991 рік), я дуже зрадів і взимку 1991 року взявся за роботу. Соломи у мене не було, то відшукав рогіз. Виготовив два українських вулики з цього матеріалу. Настала весна і я чекав виходу роїв на пасіці, щоб заселити нові житла. На початку червня заселив ці вулики і почав старанно за ними доглядати. Відбудував по шість рамок з вощиною по бджолиних сім'ях, а коли заселив нові рої в нові житла, то дав ще по 6 рамок з штучною вощиною, поставив годівниці і почав підгодовувати на силу, щоб з липи та гречки могли щось принести. Рої були ранні і по величині мали по 2 кілограми. У кожному вулику було по 12 рамок, на краю будівельна рамка і годівниця рамкового типу. Утеплив і весь час перевіряв будівельну. Під час відкачки меду і з цих двох вуликів узяв по 3 рамки. Чудово розвивалися мої поселенці в нових житлах і я радів, як радіє кожний пасічник, коли щось у нього добре йде на пасіці. Але моя радість 27 липня 1992 року змінилась невеликою тривогою. Вийшов рій і пішов у світ за очі, не вдалося його посадити і у вулику залишилася половина бджіл і п'ять ройових маточників. Чому пішов рій? Жодних, відомих кожному пасічнику, причин для цього не було. Гнізда повністю я не розбирав, а тільки дивився на будівельну рамку і заставну дошку. Мені відомо, що коли на заставній дошці сидять бджоли, будівельну рамку не відбудовують і закладається трутневий розплід, то сім'я готується до роїння. Будівельна рамка була відбудована і занесена нектаром (наприском). Мало приділяв уваги розширенню гнізда. Тому, що читав у літературі по бджільництву, що цього-річна матка не роїться і рій, який ви-

йшов цього року, то щось незрозуміле. Можливо пасічникам буде смішно. Але я пишу для того, щоб початківці це знали і мали на увазі, що в життя бджіл потрібно втручатися навіть тоді, коли думаєш, що їм добре і є взяток. Видно, що є ще і бджолині сім'ї, які сильно рійливі і це їх природне розмноження.

Г. Свирида.
с. Устечко на
Тернопільщині.

Від редакції

Яких тільки випадків не буває у пасічницькій практиці. І над кожним слід глибоко задуматися, шукати причину, а, значить, наблизитися до знання, глибше впізнати природу. То, давайте, ширше ділитися набутим досвідом, шукати один в одного поради, не нехтувати навіть тим, що на перший погляд здається дрібничкою. У природі дрібниць немає.

А щодо випадку, що стався з автором цього листа, то, давайте, поміркуємо. Чекаємо ваших листів.

Цікаво знати МЕДОВІ ЦЕГЛИНИ

Британські археологи, які проводили розкопки на острові Шрі Ланка, знайшли залишки храму, вік якого — п'ять століть. Стіни храму виявилися дуже стійкими, бо були складені з цегли надзвичайної міцності. Ця сенсаційна знахідка стала предметом спеціального дослідження. Виявилось, що для міцності будівники додавали до цегли мед диких бджіл. Після тривалого сушіння на сонці «медові» цеглини набували такої міцності, що їх ще сьогодні практично не можна розбити навіть молотом. Зазначимо, що слов'янські народи здавна додавали мед до цегли, яку потім використовували для будівництва культових споруд.

Вісті з краю

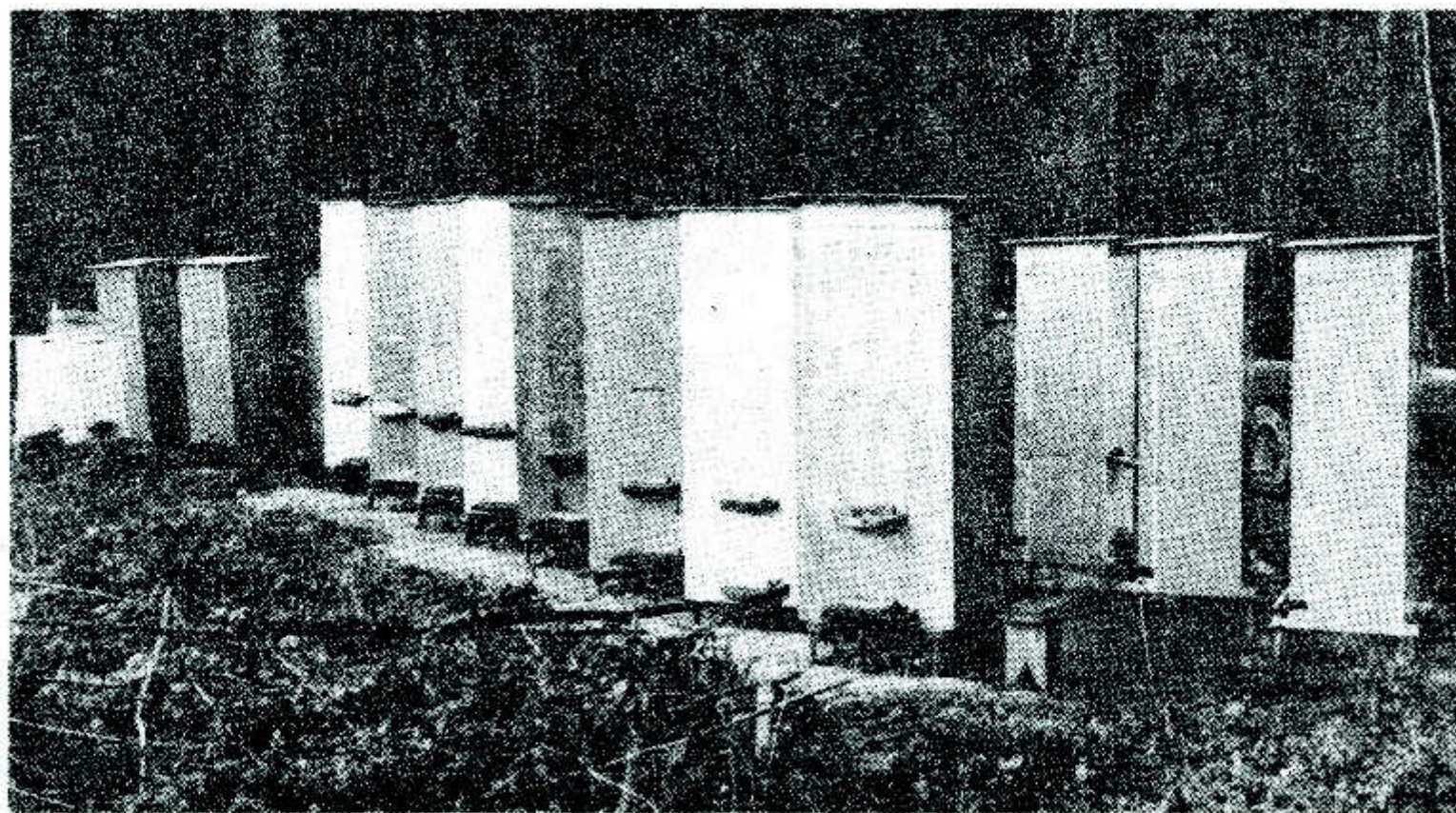
Харків. При Раді харківського обласного товариства створено підготовчий семінар для пасічників-початківців. Керівник семінару заступник голови обласного товариства, член президії Українського товариства пасічників В. М. Гаврилов (на фото) розповідає пасічникам-початківцям про різні конструкції рамок, способи їх виготовлення і технологічні прийоми застосування при підготовці бджолосімей на зимівлю і на ранній весняний пожиток.

В один з листопадових днів зустріли С. Б. Пономаренка не в м. Харкові, де він проживає, а в селі Володарівка Харківської області. Там розміщений зимовий точок його пасіки. Тут же город, садовий будиночок і майстерня.

Добродій Пономаренко зустрів нас на пасіці досить привітно, припинивши роботу в майстерні. Він з задоволенням розповів про своє пасічництво, яке зрештою наштовхнуло його до розробки і виготовлення нової конструкції вулика. На думку бджоляра Пономаренка його конструкція має ряд переваг перед тими, котрі сьогодні широко використовуються в бджільництві України. Розповідав і показував

дуже цікаві елементи вулика, проте застерігав нас поки що утриматися від публікації технології утримання бджіл у цьому вулику. Добродій Пономаренко хоче отримати відповідні документи і підтверджуючі результати випробування в умовах кочівлі. Пасічник має намір до весни закінчити монтаж павільйона під назвою «Колосок».

В. М. Гаврилов з молодими пасічниками; на фотознімках ліворуч пасічник Пономаренко та вулики його конструкції.

М. Осташевський, Я. Гулкевич.

Чернігівське міське товариство бджолярів-любителів нараховує 1638 членів. Для початкуючих організовано курси. Керівник курсів — Андрій Григорович Шевченко. Вже підготовлено понад 140 чоловік. Заняття проводяться по понеділках, середах, четвергах у вечірній час. Практичні заняття організовано на власних пасіках. Курси платні. Добре відгукуються про курси випускники Анатолій Федорович Скідан — колишній військовий та Іван Федорович Маслюк.

Фото Я. Гулкевича.

Живий коридор у клубі зимуючих бджіл.

Кожний бджоляр — це дослідник. Спостереження над життям і розвитком бджіл стають його особистим критерієм ведення пасіки. В даному випадку у великій пригоді стає скляний вулик. У будь-яку пору дня і року можна бачити кількісний стан сім'ї, а це становить основу успішного її розвитку. Отож, зробив я скляний вулик, про що писалося в журналі «УП» 9,92.

Я спостерігав, що восени, під час похолодання, бджоли збираються у клуб в центральних міжрамкових вуличках, залишаючи бічні зовсім порожніми. Чим сильніша сім'я, тим більше вуличок займає собою. Наприклад, сім'я, яка на зимівлю обсідала 12 рамок, під час похолодання збиралася у 8 вуличках, а взимку, під час морозів, скупчувалася у 6 вуличках. В погожі зимові дні, коли сонце нагрівало бічну стінку вулика із скла, клуб бджіл розширювався на суміжні порожні вулички, часом навіть бджоли розсипалися по всіх рамках зимового гнізда, проте з похолоданням наново збиралася в центрі гнізда у тисний клуб.

Подані мною відомості про зимовий клуб бджіл давно відомі. Проте в цьому явищі є деяка деталь, на яку дослідники не звернули уваги. В літературі сказано, що клуб бджіл має певну форму, переважно кулясту і становить цілісність, коли бджоли знаходяться в окремих вуличках? Ці вулички необхідно якимсь чином з'єднати між собою, тоді буде цілісність.

Я спостерігав, що цю спільну з'єднувальну ланку становить проміжок, що відділяє рамки від стінки вулика, на якій вони звисають. Цю 7—8 міліметрову полосу заповняють собою бджоли, з'єднуючи таким чином сім'ю, що розмістилася у міжрамкових вуличках в одне ціле. Цю поперечну вуличку можна назвати живим коридором, який дозволяє бджолам переходити збоку рамок з вулички до вулички,

розширювати та скупчувати клуб під час зимівлі.

Важливо знати й те, що бджоли збираються у клуб лише з одного кінця рамок, як правило від сторони теплішої стінки вулика, де сонце більше нагріває. Тому доцільно на зимівлю ставити вулики довшою стінкою, на якій звисають рамки, тобто на південь.

Замість збоку гнізда, бджоли часто творять живий коридор зверху рамок. Але це не йде їм на користь, — з'ївши зверху мед, вони не мають змоги перейти на холодні стільники збоку гнізда, а тим більше знизу, і тому бувають випадки їх загибелі. Щоб цього уникнути, я на зимівлю верхні вулички рамок ущільнюю рейками, а дехто кладе безпосередньо на рамки полотно. Це сприяє утепленню гнізда і в'язанню бджіл у клуб в нижній частині рамок.

Повертаючись до надрукованого

ЩЕ РАЗ ПРО САНІТАРНУ ЗОНУ

Пан Петро Хмара переконує читача, що вулик, у якого підрамковий простір 2—3 сантиметри, позбавлений санітарної зони, «...обумовлює забруднення бджіл біля житла та повернення збудників хвороб у гніздо». («УП» 7-92 «Медоносна бджола без шефства».) Простір під гніздом, повітряна подушка «...виконує функцію санітарного бар'єру». І далі: «Всі покидьки сім'ї та сміття падають вниз. Там же будуть і трупи загиблих бджіл».

Автор статті теоретично обґрунтовує своє твердження, та в дійсності на практиці буває навпаки. Гніздо, яке обсідають бджоли, завжди ідеально чисте. Те саме стосується дна вулика, віддаленого від гнізда на 2—3 сантиметри. Натомість при повітряній подушці сміття довший час залишається по віддалених кутках вулика, що, звичайно, не можна назвати «санітарною зоною». Пан Хмара у своїх роздумах поринув в далекі минулі часи, коли було мало бджолиних сімей, великі незасе-

лені бджолами простори, мовляв, — це ідеальні умови для їх розвитку.

Проте авторів не прийшло на думку, що старе не повернеться і що сучасне бджільництво стоїть на високому науковому рівні. При теперішньому доборі лікувальних препаратів, захист бджіл від усяких хвороб не становить проблеми.

Головна біда у цю пору — це кліщ вароа: сам нищить бджіл і внаслідок цього ще й спричиняє появу захворювань. Всі наявні препарати та методи дозволяють знищити кліща лише частково, тому, можливо, ще довго доведеться бджолярам з ним боротися. Ось тут знадобилась би «санітарна зона».

П. Возняк.
м. Кам'янська Буська

ОЧИСТКА ПРОПОЛІСУ

Збиранням прополісу займається, мабуть, кожен бджоляр, проте як очистити і довести його до належного товарного вигляду відомо не всім. Тому хочу поділитись своїм досвідом і деякими спостереженнями.

Прополіс зіскрібую на поліетиленову плівку в прохолодному приміщенні або на дворі (але влітку обов'язково в тіні, інакше прополіс прилипає до плівки). Плівку слід закріпити, щоб з поривом вітру не пішла намарно ваша праця. Прополіс зіскрібую стамескою, в якій згин ріжучої частини дещо більший, ніж у стандартної. Зібраний прополіс, як правило, просіюю, одержую при цьому кусочки та порошок. Справа в тому, що більшість цього продукту одержую з корпусів та магазинних надставок після скорочення гнізд, з яких збираю його пізньої осені чи на початку зими (після закінчення основних робіт на пасіці). Отже, в цей час прополіс крихкий і тому утворюється багато порошку. Просіваю стандартними ситечками для меду, що дає можливість одержати дрібнозернисту та крупнозернисту фракції. Порошок після просіювання відразу розфасовується як готовий продукт — кожна фракція окремо. Кусочки ж прополісу, що залишаються на ситі, висипаю на білий папір і пинцетом відбираю зримі механічні домішки (стружка деревини, частини бджіл, кусочки воску та ін.). Після цього таким способом попередньо

очищений прополіс висипаю в скляну посуду і заливаю теплою (35—45 °С) водою. Кількість води складає 5—10 частин до кількості прополісу. Але перед тим всі більші кусочки подрібнюю (ламаю), щоб величина кусків загальної маси прополісу була приблизно однакова. Залитий водою прополіс добре збовтую і залишаю встоятись. При цьому чистий прополіс, який є важчий від води, осідає на дно, а наверх спливають воскові частинки, волокна деревини та інше сміття. В середній частині розташовуються куски прополісу з восковими домішками, що врівноважують його у воді на відповідній глибині. Такого проміжного продукту, як правило, небагато, і справа пасічника до якої групи його віднести. Хоч бажано його збирати окремо і використовувати для інгаляції в домашніх умовах, де однаково до чистого прополісу додається 40 % воску (див. рекомендації к. м. н. Н. П. Йойриш «Пчелы в жизни людей», К., 1969).

Очищений та вже промитий у воді від можливого бруду прополіс обов'язково потрібно добре просушити, бо він може протухнути. Просушую прополіс на більших (для перших блюд) фарфорових тарілках, поставлених трішки похило, щоб стікала вода. Сушіння здійснюю при кімнатній температурі, уникаючи прямих сонячних променів. Не сушіть прополіс на папері, бо в теплі прополіс приклеїться до паперу. Порошковий прополіс очистити водою не вдається.

В літературі рекомендують зберігати зібраний прополіс скатаним в куль-

ки. На мій погляд це невірно з двох причин. Скатаний в кулю прополіс візуально оцінити, а також перевірити на домішки (хоч би на вміст воску) без його подрібнення неможливо. По-друге, при використанні цієї кулі за призначенням доведеться її подрібнювати, що надзвичайно трудомістко. Тому зберігаю прополіс в скляних банках від майонезу та дитячого харчування закритих капроновими кришками. А в скляній банці, вщерть заповненій продуктом та герметично закритій умови зберігання кращі, ніж у провощеному папері.

На слоїках наклеєна етикетка з назвою продукту. Наприклад, «прополіс кусковий, очищений», прізвище власника, дата збору та вага продукту (див. малюнок).

Ще одне. Передбачаючи, що з часом в нових економічних умовах попит на прополіс збільшиться, як і

Просто і зручно

Кожен пасічник, а особливо початківець, у своїй роботі стикається з багатьма проблемами. І одна з них — пошуки штучної вощини. У нас на базарі, наприклад, нинішнього року неможливо було купити бодай лист навіть за високими цінами. Добре, що в товаристві нам видали, незалежно від кількості сімей, по одному кілограму штучної вощини.

Отже, треба мати свій віск. А як його добувати? І в нашому журналі, і в іншій літературі я читав про різні види воскотопок. Від сонячних до складних агрегатів. Але не кожен має можливість придбати чи виготовити таку річ. А топити віск треба.

Я робив це дуже просто. Не можу приписувати собі авторства — хтось про цей метод мені розповів, — але я вважаю його дуже зручним і хочу поділитися своїм досвідом. Використовую звичайну емальовану посудину, величина якої залежить від того, скільки маю сировини. Наливаю в неї води на 3—5 сантиметрів від дна. На воду

збільшиться виробництво товарів, що вміщують прополіс, виникне потреба мати простий і надійний спосіб для визначення якості прополісу на приймальних пунктах. Отож, стане необхідністю ввести в Україні державний стандарт на прополіс та методику визначення його якості.

С. Михайлишин,

м. Новий Розділ
на Львівщині.

кладу решітку з дерев'яних планочок або звичайнісінькі реєчки, нарізані за розміром посуду так, щоб вони плавали. На них кладу ще одну, меншу, теж емальовану, посудину, наприклад, миску. В неї наливаю снігової або дощової води.

Більшу посудину зверху зав'язую марлею або мішковиною. Все це ставлю на вогонь. Коли вода з каструлі закипить, на полотнину кладу продукт для перетопки з таким розрахунком, щоб марля не торкалася миски, що плаває на воді. Пара добре перетоплює сировину і чистий віск скапує у миску. Вам залишається тільки підкидати сировину і слідкувати за тим, щоб не набиралося багато мерви, в якій чистий віск затримується. Її час від часу треба з марлі висипати окремо, щоб потім здати в магазин.

Отаким чином роблю свої «коржики» чистого воску, які потім обмінюю на вощину. Ще жодного разу не чув претензій щодо якості мого воску. Буду радий, якщо комусь мій досвід стане у пригоді.

М. Бреславський.

с. Кропивник Калуського району на Івано-Франківщині.

І роботящі, і витривалі

Наші інтерв'ю

Наприкінці жовтня минулого року члени редколегії журналу «Український пасічник» провели своє чергове виїзне засідання в Мукачеві. Обговорили проблеми щодо дальшого поліпшення художнього і літературного оформлення видання, підвищення якості матеріалів, що публікуються, розширення тематики, фінансового стану, не могли не зупинитися, звичайно, і на питаннях дальшого розвитку бджільницької галузі в Україні. Члени редколегії побували на одній з пасік відділу селекції і репродукції Карпатських бджіл Українського інституту бджільництва ім. П. І. Прокоповича, яка розташована в Міжгірському районі Закарпатської області.

Гори, дзюркітлива швидкоплинна річка, гама різних звуків і палітра різноманітних кольорів,— все це не могло не захоплювати. А ще — люди, які своєю працею роблять великий вклад у відродження і дальший розвиток пасічництва в Україні.

Відділ селекції і репродукції Карпатських бджіл створений при Мукачівському бджолорадгоспі і очолює його В. А. Гайдар — людина, залюблена у свою справу і знана у бджолярських колах. Його ми і попросили розповісти про роботу відділу, його практичне значення і конкретні можливості.

— Наш відділ створений не просто з чистієї прихоті, а існує велика потреба у його функціонуванні. Далі я постараюся довести це на конкретних фактах. А поки-що трішки історії. Ще з 1965 року селекцією Карпатських бджіл почала займатися кафедра бджільництва московської сільськогосподарської Академії. Її базою для цього було обрано Закарпатський обласний бджолорозплідник. Тут ще з п'ятдесятих років непогано було поставлено справу, знайшлися справжні ініціатори, як, наприклад, Іван Андрійович Муштин. Потім з ініціативи професо-

ра Гургена Арташесовича Аветисяна при Мукачівському бджолорадгоспі було створено дослідницький центр.

— Василю Антоновичу, а коли прибули на Закарпаття ви?

— Десь наприкінці 1974 року. Тоді тут вже вирощували хороших маток. За рік реалізували приблизно 3—5 тисяч плідних. Ми переконалися, що це справа потрібна і почали працювати ще наполегливіше. Вже в 1976 році ми мали змогу реалізувати плідних маток удвічі більше.

— Отже, можна сказати, що Карпатські бджоли одержують чимраз ширшу прописку!

— Не те, що прописку. Карпатські бджоли зараз районовані в усіх областях України та й за її межами. Вони мають чудові характеристики. Ці комахи дуже миролюбиві, зимостійкі, високопродуктивні, при хорошому догляді майже не рояться. Тому багато бджолярів і віддає їм перевагу. Зокрема, 77 і 62 лінії. Перша з них дещо більш зимостійка, зате друга дає швидкий весняний розвиток.

На пасіках відділу налагоджена репродукція елітних маток, які далі поступають на пасіки розплідників України і в порядку черги кожен бажаючий може їх придбати.

— Василю Антоновичу, я так зрозумів, що у вас можна взяти первинний матеріал!

— Ви зрозуміли цілком правильно. Наприклад, пасічники з Тернопільської області добродії Злепко і Делявський займаються виведенням маток. А високоякісний матеріал для цього беруть у нас. На наших пасіках перших маток можна придбати у другій половині травня, решту—в середині червня. І то лише на договірних умовах. Доречно буде нагадати, що договори бажано укласти не пізніше як до березня. Далі замовлення виконуватимуться по мірі поступлення. Ми даємо нашим замовникам елітних, чисто порідних маток, а як їх використати далі, залежить вже від самих бджолярів. Вони повинні намагатися зберегти чистоту породи. Наші

пасіки розташовані високо в горах, вони ізольовані, так що з нашого боку якість ми гарантуємо.

— Скільки приблизно плідних маток зможете забезпечити у нинішньому році?

— На це запитання відповім дипломатично: в залежності від укладених договорів з врахуванням певного резерву. А загалом наші можливості досить великі, отже справа за замовниками. Ми забезпечимо їх потреби

повністю. Головне, щоб вчасно зверталися, то й вчасно одержать.

— Спасибі, Василю Антоновичу, за розмову. Що хотіли б побажати нашим читачам у 1993 році?

— Аби він дав нам більше впевненості і надії на краще, аби всі ми тишилися хорошими конкретними результатами, аби жили в здоров'ї та в мирі.

Розмову вів М. Фенчак.

ПОЗА МЕЖАМИ ГНІЗДА

Якось ніколи не задумувався над тим, скільки може жити відкритий розплід поза межами гнізда. А минулого року випадок змусив мене зацікавитися цим питанням. Сталося так, що під час перенесення і закладання маточників я вийняв з материнської сім'ї рамку розплоду з одно-триденними личинками. Сім'ї — виховательці я дав рамку із штучними маточниками, а про рамку з розплодом якось забув і залишив її у пасічницькому будиночку.

Згадав я про цю рамку аж через дві доби, коли зайшов у будиночок. Спо-

чатку виникла думка викинути її. Але рамка була нова і я вирішив поставити її в сім'ю, щоб бджоли очистили від розплоду, який, на мою думку, загинув.

Через певний час я заглянув у сім'ю, якій підставив рамку, щоб перевірити чи вона почищена. І тут чекала мене приємна несподіванка — виявилось, що загинула лише частина розплоду, яку бджоли викинули, а решту продовжували виховувати. Подальші спостереження показали, що з цього розплоду вийшли цілком нормальні бджоли. Який можна зробити з цього висновок?

М. Злепко,
с. Рублино Буцацького району
на Тернопільщині

Конкурс — фонд П. І. Прокоповича

Бджільництво в Україні сягнуло занепаду, і справою честі та совісті кожного, хто вболіває за цю справу — допомогти цій древній галузі зайняти гідне місце в господарстві України.

Виходячи з цього, редакція журналу «Український пасічник» при підтримці пасічницьких громад, зокрема Пустомитівської, вирішила створити фонд — конкурс П. І. Прокоповича і провести в 1993 році конкурс на:

- а) кращий науковий матеріал;
- б) кращий матеріал з досвіду роботи;
- в) кращий фотоетюд;
- г) кращу пасіку;
- д) за активне співробітництво в «УП»

Проект про конкурс — фонд і умови читайте на 3 сторінці номера «УП».

У СУСІДА І ВДОМА...

У січневому номері журналу коротко згадувалося про відзначення всепольських днів пасічника, що відбулися 26—27 вересня минулого року в Люблінському воєводстві. На цю церемонію були запрошені й члени редакції журналу «Український пасічник».

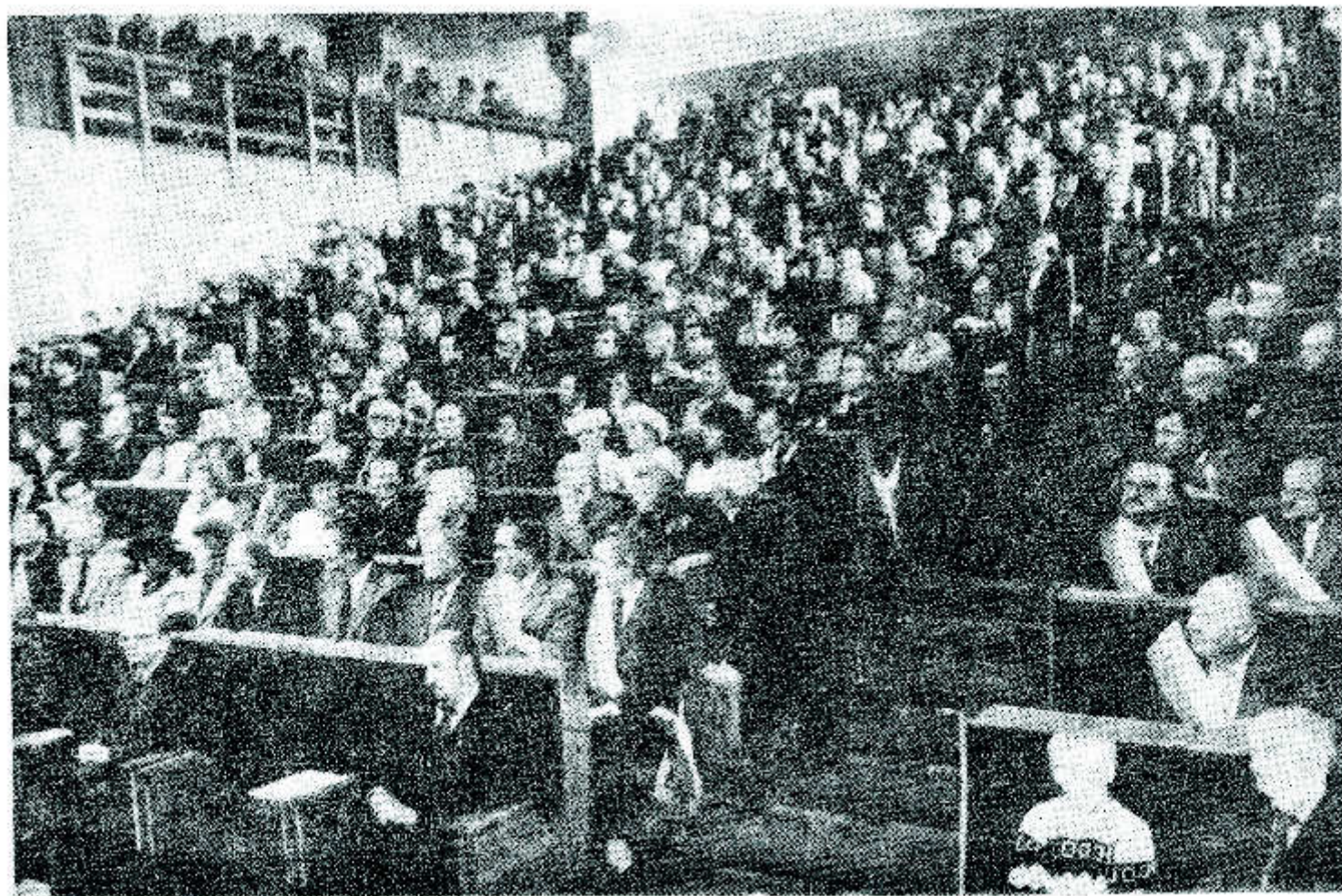
За період роботи по відродженню часопису і виходу його у світ мені довелося побувати на багатьох районних і обласних конференціях товариств бджолярів України, а також перший раз на такому форумі, як Другий з'їзд пасічників України.

Враження від проведення таких форумів у мене різні. Зрештою, кожний, беручи участь у тих чи інших заходах, має свою думку.

Районні, міські та обласні конференції збираються раз у 2—3 роки. Проходять вони, як правило, протягом декількох годин, без будь-яких уро-

чистостей, а також пропаганди бджільництва України. Коли обласні конференції бджолярів України обирали делегатів на свій Другий з'їзд, особисто я чекав від цього форуму значно більшого і готувався до нього, як до свята. Думаю, що з таким настроєм їхали до Києва і багато інших делегатів. Що ж ми побачили?

Перший день урочисте відкриття пам'ятника П. І. Прокоповичу на території інституту бджільництва і ознайомлення з інститутом. Другий день — робоча частина з'їзду в одному з актових залів райвиконкому. І якщо в першій половині дня чисельність делегатів була досить представницькою, то у другій — ряди поріділи. Що це, байдужість до проблем бджільництва України? Напевно, що ні. Проведення з'їзду залежить від його організації. А наших організаторів, напевно, більше хвилювало як втриматися у керівному кріслі. Тому з'їзд своєї роботи не закінчив. Хочеться надіятися, що в

другій частині він все-таки прийме рішення про щорічне святкування дня пасічника в Україні. Це приверне увагу до бджільництва не тільки широкі верстви населення України, але й змусить брати участь і представників державної адміністрації.

Польські пасічники це свято проводять кожного року і кожний раз на

го закладу відбулися аматорські вистави, танцювали молоді і старші. Словом, про відпочинок тут подбали добре. За чашкою кави велися ділові розмови, люди обмінювалися досвідом.

У вихідний день, неділю, свято почалося з служби Божої за пасічників та добре утримання бджіл. Службу провів ксьондз Остах Генріх, голова

теренах різних воєводських пасічницьких організацій. Додам, що ми брали участь в X загальнопольських днях пасічників. Детально описувати ці урочистості немає потреби, оскільки на фотознімках це в значній мірі відображено.

Зауважу тільки деякі моменти. У перший день святкування було проведено наукову конференцію по переробці і використанню бджолопродукції. Другого дня — ознайомлення з виробничою базою по переробці бджолопродукції і виготовлення різного інвентаря, відвідання виставки в залах католицького університету, проведення семінару в актовому залі державного технікуму по бджільництву. Там же відбувся святковий концерт силами технікуму. Ввечері на стадіоні цьо-

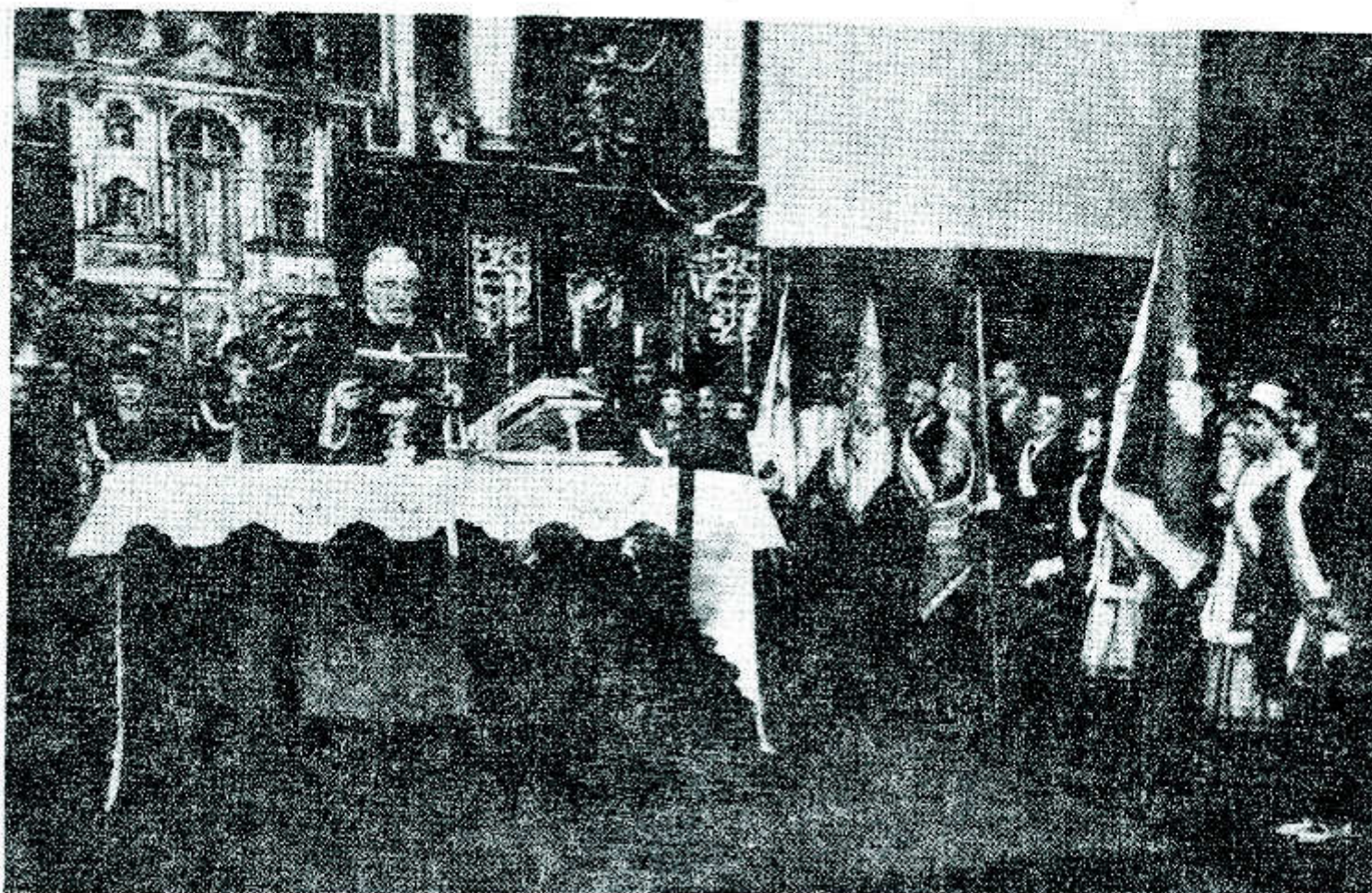
Всепольської спілки пасічників і голова слов'янських і наддунайських спілок бджолярів. Потім пасічники з своїми прапорами йдуть колонами через місто у супроводі військового оркестру в зал католицького університету на заключне урочисте засідання. У нас же на з'їзді не було жодного прапора: ні української спілки, ні обласних спілок чи товариств. А не було тому, що такої атрибутики у нас ще нема.

На сцені актового залу університету займають місця делегації воєводських організацій з своїми прапорами. У великому залі майже не було вільного місця. Не забудьте, що це вже третього дня форуму. А в нас на з'їзді вже у другій половині дня зал спорожнів. Ось такий факт. У першому ряді сиділи воєвода Любінського во-

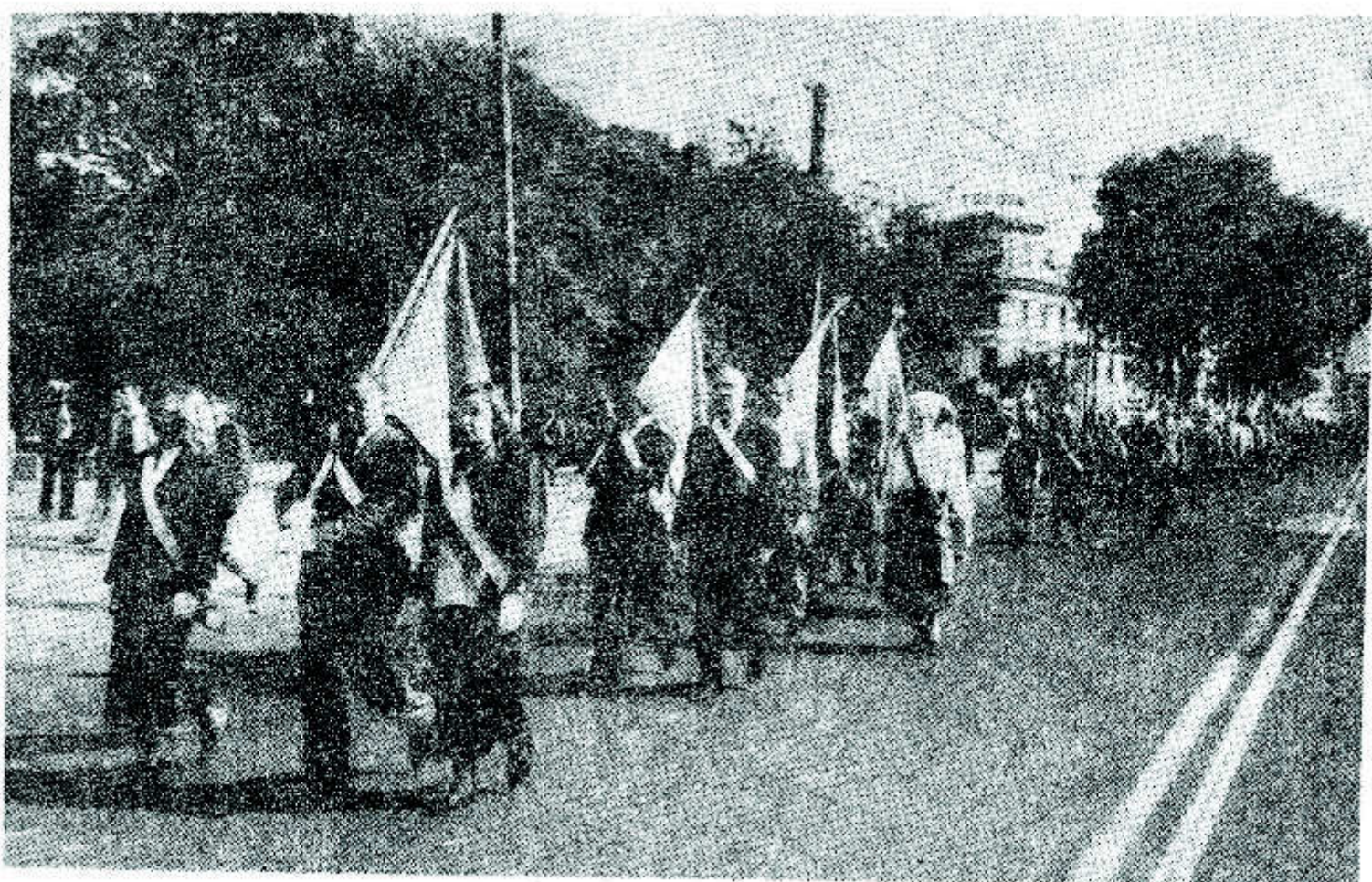

єводства, мер міста, ректор університету і представники рільничих інститу-

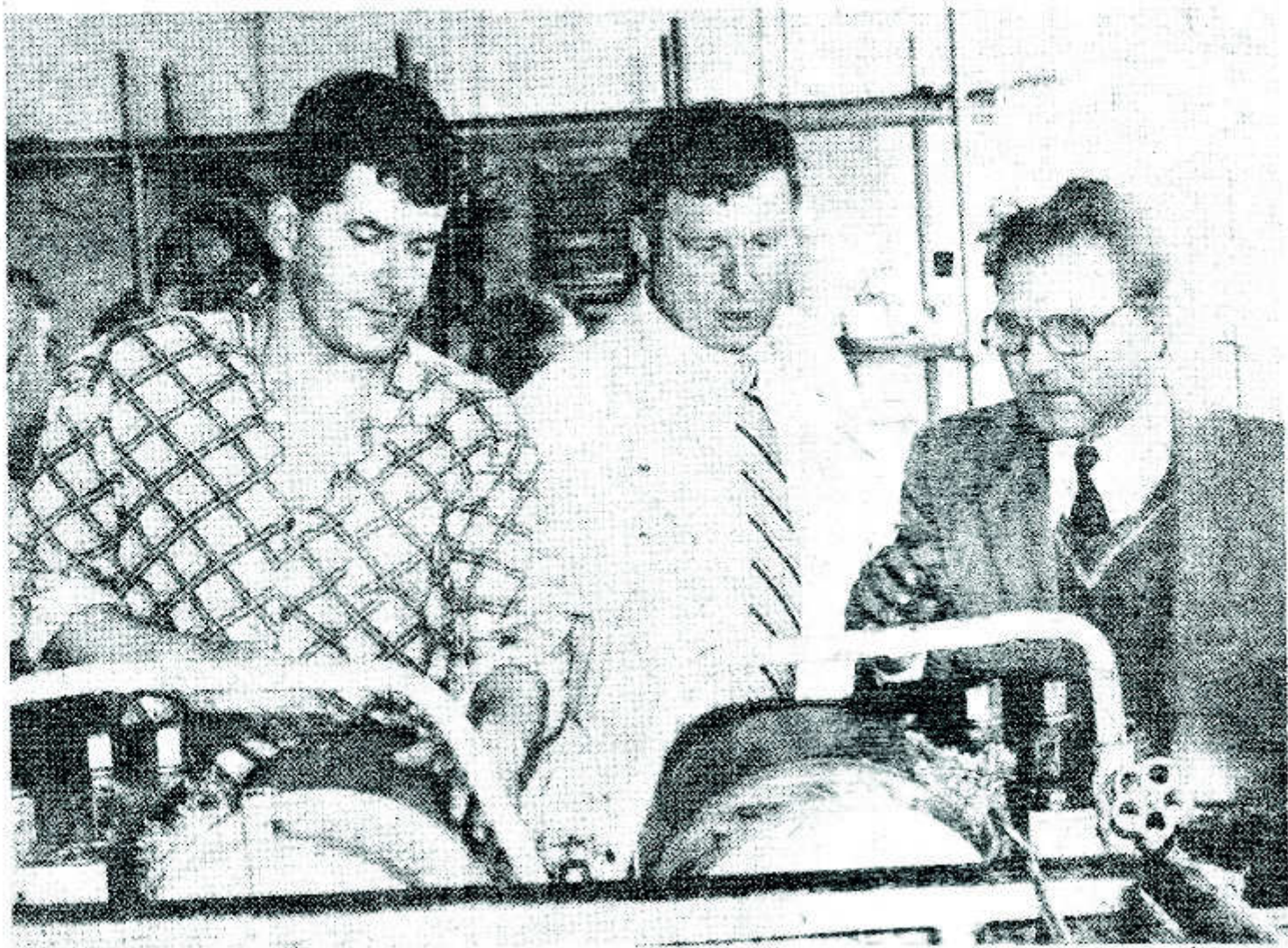
тів. А у Києві, мабуть, адміністрація і не знала, що проходить з'їзд пасічників України.

Урочистості у знак шани пасічників.

В цехах по виготовленню вошини та медових напоїв та розфасування меду.

Фото Я. Гулкевича

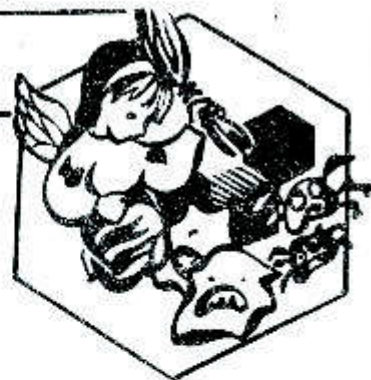

На закінчення урочистого засідання відбулася церемонія вручення нагород дітям — переможцям конкурсу, що його організувало польське радіо, аби діти у своїх творах оспівували бджолу і пасічницьку справу. Журнал «Український пасічник» лише один раз вмістив сторінку для дітей «Бджолярник», як в редакцію надійшло кілька листів з критикою, мовляв, не варто забивати журнал байками. А хто ж, як не ми, пасічники, маємо прищеплювати любов наших дітей до пасічницької справи, до цієї працьовитої комахи, до природи?

На першій сторінці обкладинки показано вулик видатного нашого пасічника П. І. Прокоповича, що демонструвався на виставці в м. Любліні. Також ми звернули увагу на те, як польські бджолярі поважають видатного пасічника Дзержона. Його погруддя є у всіх пасічницьких організаціях. Про це повинні подумати і всі ми в Україні. Адже наш П. І. Прокопович заслуговує на це не менше.

М. Осташевський.
Фото Я. Гулкевича.

ПІДБІЛ ЗВИЧАЙНИЙ. МАТИ-Й-МАЧУХА.

Російська назва — мать и мачеха обыкновенная. Місцеві назви — мати-мачуха, білиух, підбій, бівпушок, білий лопух, білі листки, білокопитень, білокопитник, купайла, купала, матишник, матошник, магишник, магушник, підбіл, підбіль, подбіл, ранник, солодке опуша, цар-зілля. Родина айстрових. Багаторічна трав'яниста рослина (10—25 сантиметрів заввишки) з повзучим, товстим кореневищем.

Рано навесні ще можна зустріти місцями сніг на затінених місцях, а на звільнених від нього і прогрітих весняним сонцем ділянках глинистих схилів, у ярах, по берегах річок і озер вже проростають квітконосні безлисті опущені пагони з численними дрібними лускоподібними листочками. Листочки притиснуті, яйцеподібно-ланцетні, бурувато-червоні. Квітки золотисто-жовті. Після цвітіння утворюються укорочені пагони з розеткою прикорневих листків. Листки округло-серцеподібні, кутасті, нерівнозубчасті, зверху голі, зелені, знизу — білоповстисті, покриті багатьма переплутаними волокнами. Нижня сторона листка м'яка, тепла, верхня — жорстка і зимна, звідси і народна назва мати-мачуха. Кошики поодинокі, після цвітіння — пониклі. Поширена по всій території України. Кормова, лікарська і медоносна рослина. Найбільш ранній медо- і -пилконос. Квітне 30—40 днів, медопродуктивність 13—22 кг з 1 га заростей, дає підтримуючий взяток, чим стимулює розвиток бджолосімей. Використовуються квітки і листки у науковій і народній медицині при стенокардії, бронхіальній астмі, запаленні і туберкульозі легень, затяжному кашлі, кишково-шлункових хворобах.

Їх застосовують як відхаркувальний засіб при хворобах дихальних шляхів та при кашлі. Листки використовують

для збудження апетиту, при простудних захворюваннях. Щойно видавленим соком листків лікують туберкульоз легень, золотуху, нежить, гнійні рани й виразки. Розтерті свіжі листки прикладають до наривів, ними лікують запалення шкіри, запалення вен на ногах. Відваром листків з підбілу і кропиви мийють голову. Збирають цілі неушкоджені листки підбілу в травні-червні, зрізаючи ножем. Кошики заготовляють

на початку цвітіння, обрізуючи або обриваючи їх з квітконіжкою не більше 0,5 см завдовжки.

Сушать на горищах або під наметом, розсипаючи тонким шаром, або в сушарках при температурі 50—60 °С. Зберігають в закритій тарі в сухому приміщенні. Строк зберігання — три роки.

Декілька рецептів по В. В. Кархуту «Жива аптека».

Застосовують у вигляді чаю: 1 столову ложку квіток заварюють 1 склянкою окропу, настоюють протягом 15 хв. П'ють теплим 2 рази протягом доби по 0,5 склянки при запальних процесах слизової оболонки верхніх дихальних шляхів. Особливо рекомендують дітям і людям похилого віку.

Застосовують у вигляді відвару: 1 столову ложку листків заливають 1

склянкою води, кип'ятять на малому вогні, настоюють 10 хв. П'ють по 0,5 склянки 3 рази протягом доби. Рекомендують як відхаркувальний і обволікальний засіб при запальних процесах верхніх дихальних шляхів у дітей і людей похилого віку, дорослим призначають у суміші з іншими рослинами. При жирній шкірі з відвару роблять компреси.

Підготував М. Дмитра.

із спадщини

БДЖОЛИ У ЖИТТІ ГЕТЬМАНА

Дев'ятого березня 1860 року писар власівський (м. Власівка Кременчузького уїзду Полтавської губернії) Іван Гаврилович записав у присутності сотника Лаврена Радченка та отамана Михайла Врайка зі слів старожилів Стецька Михна і Лаврена Демиденка, що в Богдана Хмельницького була Ониськівська пасіка у Чорному лісі. Повідомляється, що вона дісталася йому від невідомо кому підданого Шулганя. Йдеться також про те, що після смерті гетьмана пасіка декілька разів переходила з рук в руки. Спочатку її купив виходець з Польщі Гедеон Хмельниченко за 100 талерів. Далі намагався її відкупити двоюрідний брат Хмельницького Павло Яненко — полковник Київського полку з 1654 року, але йому відмовили. Як знати, можливо нинішні пасіки Знаменського району Кіровоградської області і беруть свій початок з тої, Богданової.

Часто гетьманові хотілося, щоб бодай трішки відійти від клопітливих справ, гайнути на свій хутір і пожити особистими радощами. І коли це вдавалося, то дуже дорожив цими хвилинами. Разом з дітьми йшов тоді в сад або на пасіку, що була поряд. Дітям було цікаво спостерігати за працелюбними бджолами. А дід-пасічник ще й цікаво розповідав про них. Вулики стояли під розкішними липами рівень-

кими рядками, були накриті кругами-капелюшками, що свідчило про знатність господаря. На цей час батьківську пасіку гетьман значно розширив і нараховувала вона близько 300 вуликів. Тут же були споруджені дві бесідки — одна біля струмка, а друга — під вишнями. Неподалік стояв курінь, в якому пасічник зберігав свій інструмент, запасні вулики, різне приладдя. Все було зроблено старанно і надійно. А нижче від пасіки, під кручею, вигравав Тясмин.

Богдан Хмельницький, незважаючи на зайнятість справами державними, політичними, дбав і про господарство. Бував у млинах, будував сукнотачальні, вітряки на іноземний манер, і ніколи не минав пасіки. Тут інколи приймав й іменитих гостей. Наприклад, підканцлера Речі Посполитої Радзівського. Хмельницький був з ним знайомий давно і ставився з повагою. Візит полковника Радзівського не був випадковим. Король і раніше намагався все зробити для того, щоб прихилити гетьмана України на свою сторону і цим ослабити національно-визвольний рух.

Гетьман приймав гостя на килимах під тінню розлогих лип, на низьких турецьких столиках стояли гарячі і холодні закуски, напої. Тут ніхто не міг підслухати їхньої розмови. Неподалік шумів своїми лопастями водяний млин, гуділи бджоли. Поза всім іншим торкалися в бесідах і справ пасічницьких. Особливо, коли подавали меду. У XVII

сторіччі Україна була на них багата. Заняття пасічництвом вважалося святою справою. Пасіки були при монастирях, церквах, тримали бджіл козацька старшина і простий люд.

Наші предки всіляко намагалися створити найкращі умови для утримання бджіл. Висівали медодайні рослини, затилювали інколи час сінокосу, щоб роботящі комахи могли збирати нектар на луговому різнотрав'ї, не вирубували, як ми, дерев, а, навпаки, насаджували їх. Зеленіла, квітнула, кучерявилася Україна. Тому й зазіхали так часто на її багатства татари, турки, поляки та інші завойовники. І ставав тоді мирний хлібороб завзятим воїном. Богдан Хмельницький одним з своїх ранніх універсалів від 2 липня 1648 року, незадовго після битви під Жовтими Водами і Корсунем, заборонив монастирських підданих приймати в козаки, щоб було кому ліси, сінокоси і пасіки охороняти від набігів і господарство не занехаяти.

Гетьманська булава давала йому не тільки владу по захисту свого краю, а й накладала обов'язки по дальшому його розвитку, веденню торгівлі. Адже було тоді чим в Україні торгувати. Торгівельну справу Хмельницький знав добре. У всіх містах України проводилися великі ярмарки, на яких чого тільки не було. В Умані, наприклад, мед і пиво возили на возах у великих бочках. На Ярмарках в Ніжині і Ромнах були товари з Лівобережної України і Слободянщини. Вервечками тягнулися сюди обози. На покрову, Хрещення і Трійцю ярмарки проходили тижнями. Туди везли зерно, борошно, сало, тютюн, худобу, шерсть, шкіру, мед, віск, сукно, полотно, одягу, взуття, посуду і багато іншого.

У мирний час Україна відбудовувалася. Хмельницький теж перебудував старий батьківський будинок. А на трикутному фронтоні вирішив поставити символічний знак. Але який? Задумом своїм поділився гетьман з митрополитом Києво-Печерської лаври і той порадив йому запросити для виконання цієї роботи монаха Боніфатія. Незабаром символічний знак був готовий. Медвідь

витягує соти з поламаних вуликів, а ззаду до нього підкрадається пасічник з сокирою, мовляв, непроханого гостя, що розоряє мирну працю, рано чи пізно чекає людська кара. Зверху над барельєфом був напис: «Що буде, то буде, а буде те, що Бог дасть». Можливо монах, зображаючи медведя, мав на увазі ворогів українського народу, а в образі пасічника показав самого гетьмана?

Так воно чи ні, але бджоли в житті Богдана Хмельницького відігравали значну роль.

Л. Зевахін
м. Запоріжжя.

ТЕПЛОГО ОЛЕКСИ ТА БЛАГОВІЩЕННЯ.

(Звичаї та обряди).

Мисливці кажуть, що в день Теплового Олексі ведмеді покидають своє лігво і йдуть шукати поживи. Вийшовши з лігва, ведмідь в кущах ховається, бо соромно йому, що худий — ребра видно. Зразу шукає ягід, найбільше журавлини, а як нема, то мох їсть — він його прочистить, а тоді вже дивиться, де дуби ростуть — жолуді любить, їсть гриби, лущить горіхи, а найбільше любить мед. За медом він куди хочеш полізе.

Ведмідь знаходить свої ласощі більше по бджолиному гулу в дуплі, ніж по запаху. Тепер трапляється, що через лісові гущавини прокладають телеграфні лінії. Один колишній обхідник, що мав обов'язок наглядати за такою лінією на Поліссі, розповідав, що він не один раз бачив «Михайла» на телеграфному стовбі, обдуреного гулом проводів.

Якщо ведмідь знайде дерево з бджолиним дуплом, він зубами обгризає кору і луб, лапами роздирає стінки дупла і, незважаючи на дошкульне жалення бджіл, добирається до солодких стільників з медом.

Про любов ведмеда до ласощів, народна приповідка каже: «Як вели

ведмедя до меду, то вуха урвали, а як тягнули від меду, то урвали й хвіст.»

З днем Теплового Олексі пов'язане повір'я: «На кілька днів наперед вилетять бджоли, тільки днів потому буде студені по Теплим Олексі».

Пасічники кажуть: «Який день Теплового Олексі, такий і медозбір».

Після Теплового Олексі святкується велике християнське свято Благовіщення.

Якщо весна пізня, холодна, і в день Теплового Олексі пасічник не виставив на пасіку бджіл, то в день Благовіщення він виставляє вулики на пасіку при будь-якій погоді.

У церкві в цей день святять проскури. Годуючи бджіл, пасічник висипає в мед (ситу) потертую на порошок

благовіщенську проскуру—«щоб бджоли роїлися». А прийшовши з церкви, господар виганяє худобу, дріб, бджіл на сонце, на волю, щоб чули весну і самі про себе дбали.

Щука — риба, зловлена і зварена на Благовіщення, має чародійну силу. В кормовий мед пасічник висипає на порошок потертую голову благовіщенської щуки, висушені й потерті на порошок мурашки і перець—«щоб бджоли були зубаті, як щука, працювати, як мурашки, і сердиті, як перець».

Матеріал за книгою Олексі Воропая «Звичаї нашого народу» (Мюнхен, 1958 р.) підготував Антон Левицький Івано-Франківська обл.

ПРИМІТКА. Теплого Олексі — 30 березня, 7 — квітня Благовіщення.

АПІФІТОТЕРАПІЯ

ЦІЛЮЩІ ВЛАСТИВОСТІ МЕДУ

Мед — як снотворне. Народна медицина радить щоденно за вечерю з'їдати одну столову ложку меду.

Засіб від кашлю. Проваріть один лимон на повільному вогні протягом десяти хвилин. Він стане м'яким, особливо шкірка, і з нього можна буде витиснути більше соку. Розріжте лимон навпіл і витисніть сік. Відцідіть його у склянку, додайте дві столові ложки гліцерину. Ретельно розмішайте і потім наповніть склянку доверху медом. Можна замість лимона використати яблучний оцет.

Доза сиропу регулюється відповідно до обставин. Якщо у вас різкий ка-

шель, приймайте по одній чайній ложці протягом дня. Перед вживанням суміш збовтують. Якщо кашель турбує вас уночі, випийте одну чайну ложку на ніч і ще одну вночі, при сильному кашлі — одну чайну ложку вранці, піднявшись з ліжка, ще одну — до обіду, одну після обіду і ще по одній після вечереї та на ніч.

При зменшенні кашлю скорочуйте кількість прийомів суміші. Вживати як дорослим, так і дітям.

Мед і спазми м'язів. Спазму м'язів можна уникнути, якщо вживати по 2 чайні ложки меду під час кожної їди протягом тижня, після цього настає поліпшення. Мед можна продовжувати вживати протягом невизначеного часу з метою запобігання рецидивів.

Лікування опіків. Мед знімає біль. І запобігає утворенню пухирів. Змастіть обпечену шкіру медом. І опік швидко пройде.

Медові стільники (соти). Це прекрасний засіб для лікування деяких захворювань дихальної системи. Цілющі властивості при цьому має віск стільників, з яких повністю відкачали мед. Жування медових стільників добре впливає на слизову оболонку дихального тракту. Щоденне вживання меду

також входить до курсу лікування. Краще жувати стільниковий мед, та якщо його дістати не можна, то його може замінити столова ложка меду на десерт після кожної їди.

Народна медицина використовує стільниковий мед як такий, що має антиалергійний вплив.

Щобвилікувати сильну нежить, потрібно жувати медові стільники (кришечки).

Рекомендують жувати медові стільники при запаленні слизової оболонки придаткової порожнини носа. Жувати їх слід щогодини протягом 4—6 годин.

Тривалість кожного жування — 15 хвилин, потім розжовану масу випльовують. При гострому запаленні слизової оболонки придаткової порожнини носа досить одного курсу лікування протягом дня. Ніс добре очищується, біль проходить. Протягом ще одного тижня рекомендується жувати медові стільники раз в день для запобігання рецидиву. Рекомендується також жувати медові стільники раз в день з осені до червня поряд із споживанням під час кожної їди двох чайних ложок меду. Найбільш ймовірно, що рецидивів гаймориту, грипу чи нежиті не буде.

КУЛІНАРІЯ

Смачного,
на здоров'я!

МЕДОВІ КОРЖИКИ

Для тіста потрібно: 500 г борошна, 150 г меду, 150 г цукру, 2 яйця, 2 жовтки, столову ложку вершкового масла, чайну ложку меленої кориці з гвоздиком, півчайної ложки соди.

Влийте до борошна розтопленій мед з прянощами, додайте цукор, яйце, три жовтки, масло, соду і замісіть тісто. Чим довше вимішувати, тим краще тісто підростатиме під час випікання. Якщо воно густе і кришиться, то влийте 2—3 столові ложки запареної кави. Залиште на ніч. Наступного дня перемісіть, розкачайте, виріжте формою зірочки, в центрі кожної наперстком зробіть дірочку, змажте білком і печіть у нагрітій духовці 10—15 хвилин. Коржики ще гарячими змажте знизу помадкою.

Помадка готується так: 2 білки розітріть з 200 г цукрової пудри і соком з половини лимона. Частину помадки зафарбуйте звареним з молоком (дві столові ложки), какао (столова ложка), а частину — вишневим сиропом (3 столові ложки).

ЗАВИВАНЕЦЬ З МЕДОМ

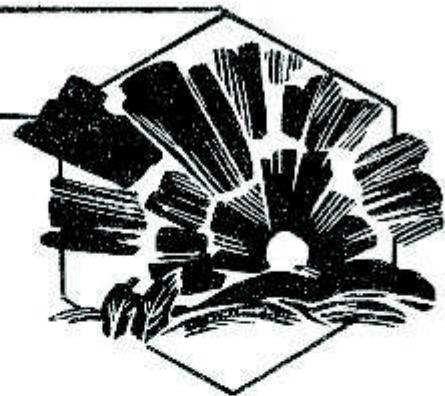
Тісто: 300 г борошна, 100 г маргарину, 3 столові ложки сметани, яйце, жовток, 20 г дріжджів, столова ложка цукру.

Начинка: 250 г очищених грецьких горіхів, 250 г родзинок, 100 г цукру, 2 столові ложки меду, 0,5 чайної ложки кориці.

Маргарин посічіть з борошном, додайте вимішані з цукром дріжджі, жовтки, сметану і замісіть пухке тісто. Залиште його на ніч. Наступного дня розкачайте корж завтовшки 1 см, змажте його білком, посипте горіхами, родзинками, цукром, корицею, придушть качалкою, загорніть у рулет і покладіть на змащений жиром лист. Печіть у гарячій духовці 25—30 хвилин.

Спечений завиванець наріжте, викладіть на тарілку і полийте розтопленим медом.

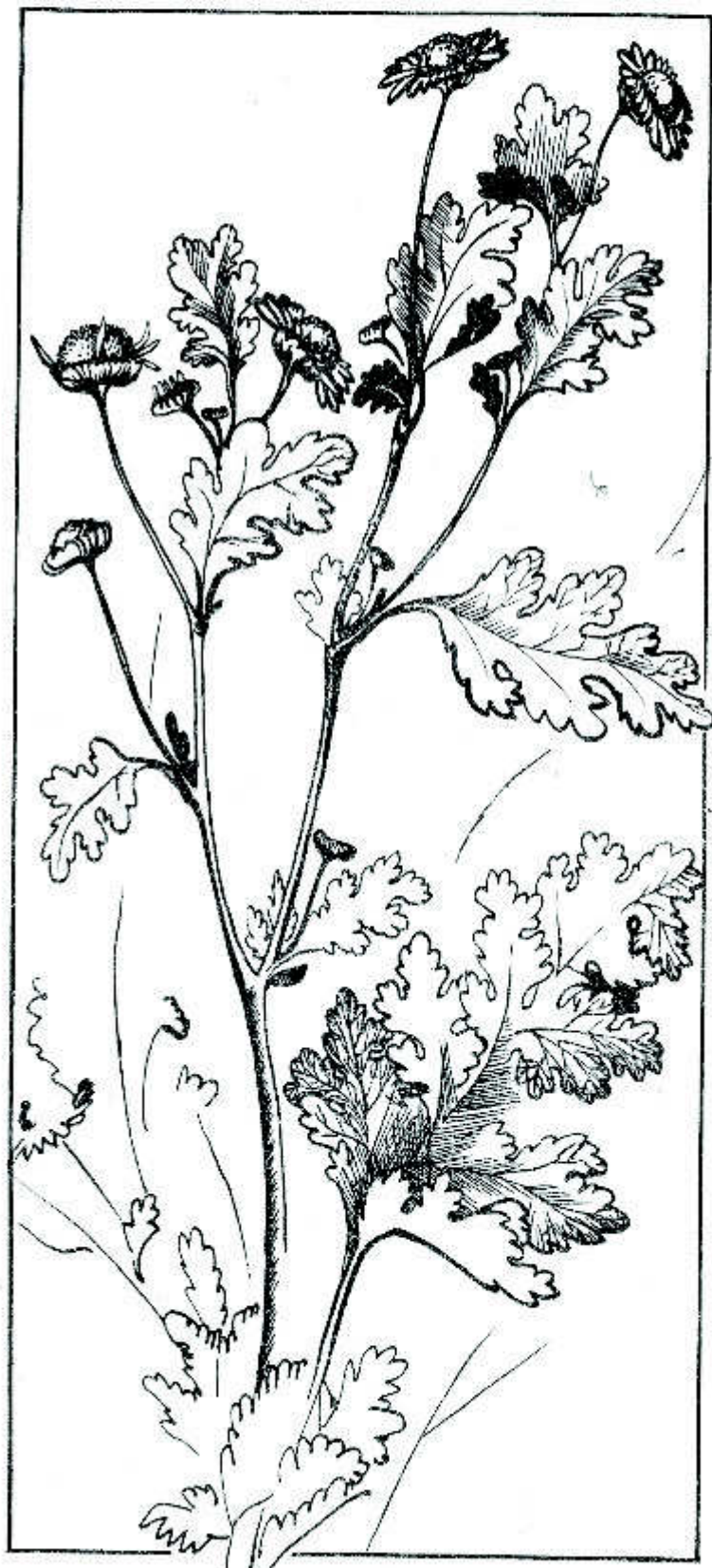
Маруна

Маруна (ценерар ієлиста) поширена в нас в Україні. Її вирощують квітникарі для краси та ароматного запаху. Знайшли їй застосування і пасічники. Вони розпізнали ще одну властивість маруни — одурманювати ворога працюючих бджіл. Практики стверджують, що варто покласти гілочки цієї рослини поверх рамок або на дно чи боки вулика, і кліщі почнуть опадати, не витримуючи різкого запаху маруни. Дехто з пасічників поєднує її з іншими рослинами — бузиною, м'ятою тощо. Інші обкурюють маруною бджіл у поєднанні з сухим коренем хрону. Сухі розтерті суцвіття маруни використовують як отруту для комах та паразитів.

Цікаве спостереження провів пасічник з Хмельницька Микола Вікторович Кубасов. Прочитайте його замітку «Кліщі зникли», що друкується у цьому ж номері журналу.

КЛІЩІ ЗНИКЛИ

Боротьбу з кліщем ведуть давно. Обробляв і термокамерою (дуже важка і кропітка справа), щавелевою і мурашиною кислотами, що негативно діють на бджоляра, мед і бджіл. Застосовував різні трави та корені (аір, чабер, материнка, лаванда, дев'ясил). Спалював їх у димарі, клав зверху рамок і під ними. Кліщі осипалися, але багато їх ще залишалося у вулику.

Непогано осипалися ці паразити лише при спалюванні у димарі багульника болотняного. І ось у третьому номері журналу «Український пасічник» за минулий рік прочитав про рослину маруну, яка згубно діє на кліщів. Цю рослину мені допомогли знайти знайомі квітникарі, яка схожа на ромашку і має запах полину.

У червні в ройовий період перед мною постало питання: як і чим обробляти рої. Зупинився на маруні. В запалений димар поклав траву, обробив перший рій. Другий обробив димом трави багульника. На другий день оглянув піддони. Кліщі осипалися і там, і там. Через кілька днів обробив їх знову, тільки навпаки, перший — багульником, другий — маруною. У першому кліщів не було, а в другому ще осипалися.

М. Кубасов.
м. Хмельницьк.

ЗВЕРНЕННЯ

Комісії по увічненню пам'яті О. М. Михалевича на честь 150-их роковин від дня народження до районних, обласних товариств та спілок пасічників, обласних бджолооб'єднань, окремих пасічників України і різних організацій

Продовжується збір коштів на будівництво пам'ятника О. М. Михалевичу — автору першої книжки українською мовою «Пасіка», яка витримала 5 видань. О. М. Михалевич у 1877 році першим почав відновлювати видання пасічницької літератури на Україні.

Спорудити сьогодні пам'ятник — справа і копітка і дорога, але необхідна, тому Комісія звертається ще раз до всіх пасічників України про допомогу коштами на будівництво пам'ятника. Кошти організацій і окремих громадян

висилайте за адресою: м. Тернопіль-27, Ощадбанк 6350/03 МФО 338415, р/р 000164501 поточний рахунок 78340 Рудка Богдан Васильович. Додатково листом повідомте про свої перерахування за адресою: 283113, Тернопільська обл., Тернопільський р-н, с. Петриків, вул. Зелена 54 «а», Рудка Б. В.

Комісія висловлює щире подяку пасічникам, які першими переказали кошти та здали мед на будівництво пам'ятника:

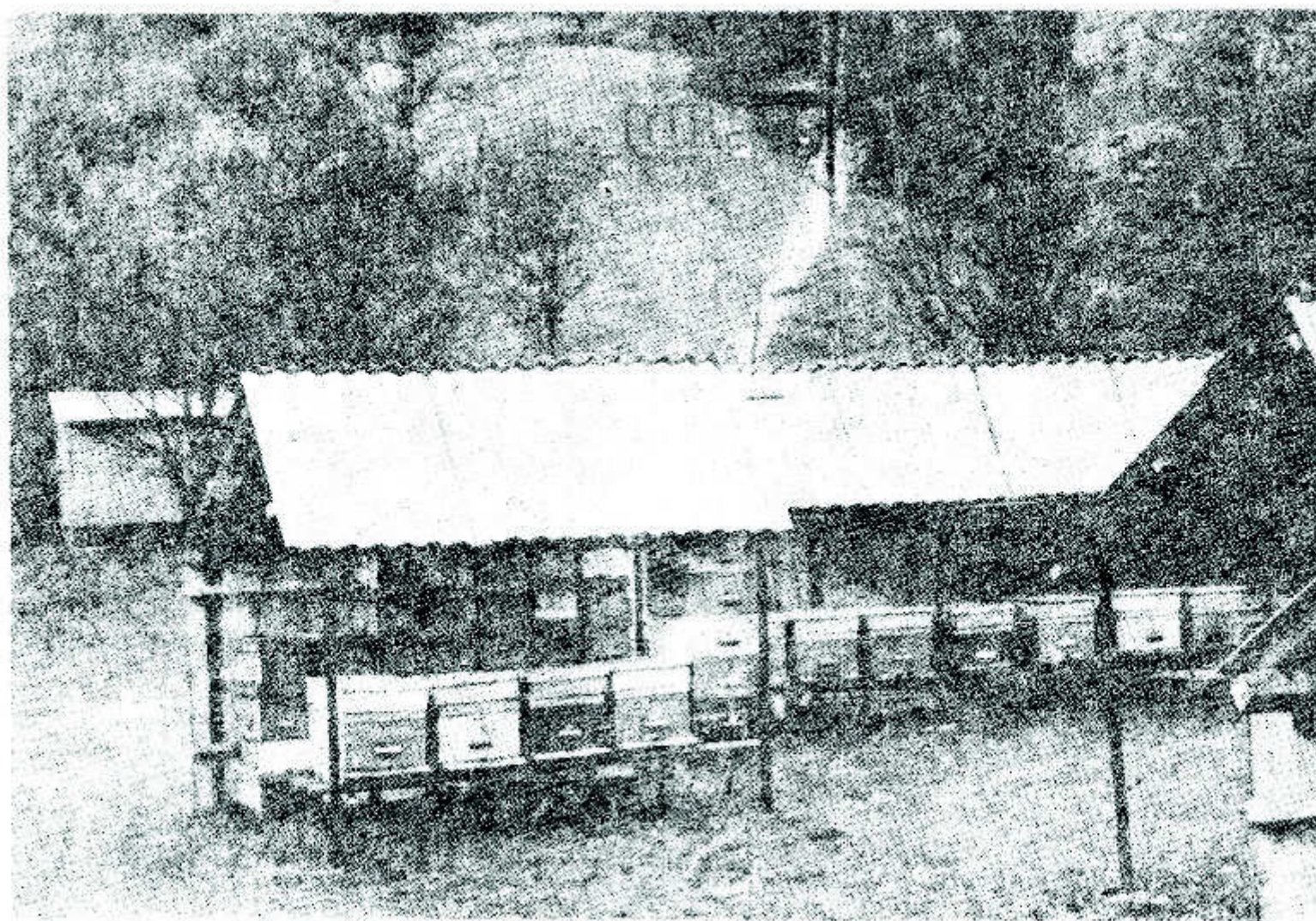
1. Михайлишин С. В.	— 1000	крб.
Львівська обл.		
2. Вонс М. Т.	— 100	крб.
3. Кобильник В. М.	— 250	крб.
4. Свірський Я. Є.	— 100	крб.
5. Сухинський В. Й.	— 100	крб.
6. Гуменний Я. Г.	— 100	крб.
7. Ділай Я. В.	— 50	крб.
8. Яциковський П. В.	— 250	крб.
9. Дольний М. М.	— 250	крб.
10. Тих М. К.	— 300	крб.
11. Рудка Б. В.	— 1000	крб.
+1 літра меду		
12. Мандзюк О. М.	— 500	крб.
+3 літри меду		
13. Бадрон І. Л.	— 250	крб.
14. Гриценко Ю. О.	— 250	крб.
15. Вуйчик З. В.	— 250	крб.
16. Маліцький С. С.	— 250	крб.
17. Маркевич А. М.	— 250	крб.
18. Грибінський С. Ф.	— 50	крб.
19. Коляса Є. І.	— 250	крб.
20. Ладина О. Б.	— 300	крб.
21. Свирида Г. М.	— 25	крб.

Здали мед:

1. Стротій К. М.	— 0,5 л
2. Фесьтун М. Т.	— 0,5 л
3. Кирницький М. А.	— 1 л
4. Кирницький В. М.	— 1 л
5. Хаблюк В. П.	— 1 л
6. Табан М.	— 1 л

Тернопільська обл.

На фото вгорі: племінна пасіка на Закарпатті;
внизу пасічник з Харкова І. Покатаєв з сином.

ШАНОВНІ ЧИТАЧІ!

Станом на січень 1993 року редакція журналу «Український пасічник» при підготовці одного номера несе такі затрати:

1. Папір — 10 купонів
2. Поштові послуги — 3,4 купона
3. Зарплата і податки — 8,6 купона (виходячи з середньої місячної зарплати працівника 6500 купонів з січня 1993 р.).

Це становить 22 купони з передплатної ціни 25 купонів за номер. Залишається 3 купони, які йдуть на друкування журналу, оплату за оренду приміщення, відрядження, гонорар, транспортні та інші організаційні витрати. Зауважимо, що вже у грудні лише за друкування об'єднаних 11—12 номерів (а змушені ми були це робити через фінансові труднощі) ми заплатили 12 купонів.

По орієнтовних розрахунках журнал на 1993 рік повинен коштувати не 25 купонів, а щонайменше 60 — 70 купонів. Такі реалії життя.

Ми прагнемо, щоб журнал виходив щомісяця. Але з цими фінансами, які є в нашому розпорядженні, робити це буде дуже важко. Тому звертаємося до передплатників допомогти нам в цьому.

Наш рахунок 000609506 МФО 325644, код 290002 АКАПБ «Україна» Львів.
Редколегія.

* * *

Редакція журналу має можливість реалізувати накладною платою журнали «Український пасічник» за 1991 і 1992 роки.

* * *

Бажаючі придбати методичні рекомендації по збиранню бджолиної отрути можуть звернутися до редакції «УП».

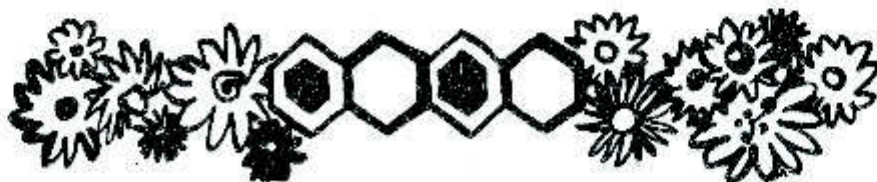
* * *

До редакції журналу надходять з різних регіонів скарги передплатників про те, що вони не отримали того чи іншого номера журналу за 1992 рік. Редакція заявляє, що її вини в цьому нема. Ми відправляємо на пошту таку кількість журналів, яка відповідає предплатним документам. Одночасно повідомляємо, що в 1992 році вийшли всі журнали (тільки 11—12 номери через фінансові труднощі видруковано об'єднаними).

Отже, шановні читачі, претензії щодо неодержання того чи іншого номера журналу ставте місцевим відділенням зв'язку. Повірте, що ми не в змозі по кожному випадку з'ясувати причини такого стану справ.

* * *

Редакція «УП» доводить до відома читачів, що вона індивідуального листування не веде. Пропозиції, зауваження, окремі довідки будемо періодично вміщувати на сторінках журналу.

НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ, ЯКІ ГОТУЮТЬ КАДРИ ДЛЯ ГАЛУЗІ БДЖІЛЬНИЦТВА

Назва навчального закладу	Адреса	Спеціальність
Українська сільгоспакадемія Чернятинський радгосп-технікум	м. Київ, Голосієво с. Чернятин, Жмеринського р-ну Вінницької обл.	зооінженер технік-пасічник
Борзнянський радгосп-технікум Республіканський учбово-виробни- чий комбінат по бджільництву	с. Борзна, Чернігівської обл. м. Київ-45, вул. Китаївська, 15	технік-пасічник технік-пасічник
Овіопільська однорічна с/ школа	с. Велика Долина, Овідіо- пільського р-ну Одеської обл.	пасічник
Гуменське профтехучилище	с. Гуменне, Вінницького р-ну Вінницької обл.	пасічник
Любашівське профтехучилище	с. Любашівка, Волинської обл.	пасічник
Сватівське профтехучилище	м. Сватів, Луганської обл., вул. Радянська, 20	пасічник
Артемівське профтехучилище	м. Артемівськ, Донецької обл.	пасічник
Чубарівське профтехучилище	с. Чубарівка, Пологівського р-ну Запорізької обл.	пасічник
Мукачівське профтехучилище	м. Мукачево, Закарпат- ської обл.	пасічник-шо- фер
Мелітопільське профтехучилище	м. Мелітопіль, Запорізь- кої обл.	пасічник
Горохівське ПТУ	с. Горохово, Жовтневого р-ну Миколаївської обл.	пасічник
Котовське ПТУ	м. Котовськ, Одеської обл.	пасічник
Бучацьке ПТУ	м. Бучач, Тернопільської обл.	технік-пасічник
Кегичівське ПТУ	с. Кегичівка, Харківської обл.	пасічник
Грушковецьке ПТУ	с. Грушківці, Лeticівського р-ну Хмельницької обл.	пасічник
Сокиринське ПТУ	с. Сокиринці, Срібнянського р-ну Чернігівської обл.	технік-пасічник
Гадяцька однорічна школа	м. Гадяч, вул. Замкова, 1 Полтавської обл.	бджоловод- матковод
СПТУ № 36	с. Ворожба, Сумської обл.	пасічник, водій або тракторист

Примітка: перелік навчальних закладів станом на 1 травня 1992 р.

Редакція журналу «УП» має можли-
вість реалізувати накладною платою
комплекти часопису за 1991 і 1992 роки.

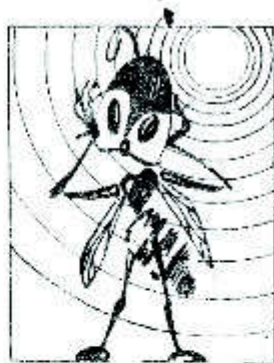
Пусті яєчка

Про дуже рідкий випадок захворювання матки на яєчник пише один пасічник ось що: одного дня побачив молоду матку як вилетіла до трута. Після 12 до 15 хвилин повернула у вулик, а пасічник рішуче переконаний, що бачив у неї насінну нитку трута. По 14 днях переглянув цю племінну бджолосім'ю, сподіваючись побачити в нього вже криту черву. Однак знайшов тільки 2 рамки щойно зачервлені без закиду, але ніде ані одного черв'ячка. По тижневі приєднав цю бджолосім'ю до безматоченої. При цій нагоді спостеріг, що ще й тепер були тільки лежачі яєчка. В часі подальшого перегляду побачив ще 2 рамки з яєчками. Одну з цих рамок піддав безматкові. Та безматок викинув всі яєчка за виняток одного і над цим останнім заложив рятівного маточника. Бджоли плекали маточника тільки 3 —

4 дні, бо маточний черв'ячок завмер і засох у комірці. Хвора матка далі несла пильно яєчка, але з них не витворювалися ані бджоли, ані трути, ані навіть черв'ячки, хоча бджоли правильно обсідали рамки. Цей пень вигнав трута в цьому самому часі як і інші пні так, немовби все було в ньому в порядку. Пасічник надіявся, що цей стан зміниться, якщо пень матиме кращий пожиток. І тому вивіз цього пня разом з іншими на осінній пожиток з вересу. Перед перевозом вище згаданий пень мав 7 гарно зачервлених рамок. Пасічник не міг тільки ствердити чи це були все ще ті самі яєчка, чи вже новознесені. По 2 тижнях застав в пні цей самий стан. На видування матки не міг вже далі чистити, хоча вона і своїм зовнішнім виглядом і рухами презентувала дуже гарно.

* Пень — бджолосім'я у вулику.

(За матеріалами зарубіжної літератури).

НАМ ПИШУТЬ

Як ми повстанцям мед возили

Я проводив свою відпустку, як завжди, на пасіці, що розташована в глибині лісу, на сонячній затишній галявинці. До найближчого житла — далеченько і тільки тихої погожої ночі здалеку долинав гавкіт псів.

На лісовій дорозі, що проходила біля пасіки, рідко можна було зустріти подорожнього, який для мене був дуже бажаним гостем — і погломоніти. І новини та цікаві розповіді почути.

Один із таких гостей, коли я почасти-

вав його медом, категорично відмовився його скуштувати. І розповів мені давню цікаву пригоду.

— Це було в 46-му чи 47-му році у невеличкому лісовому селі, геть спаленому німцями за те, що підрозділ Української Повстанської Армії захопив і розстріляв тут німецького офіцера високого чину. Після війни селяни жили в землянках та тимчасових спорудах. Жили бідно, але «продналог» другим совітам мусили здавати справно. Крім того, потрібно було годувати «хлопців з лісу». Адже, мабуть, не було такої родини, з якої б хтось не пішов в

УПА, вірний клятві: «або волю здобути, або вдома не бути».

У кожному селі знаходилися відчайдушні, які збирали по крихті продукти і відправляли у ліс. Скільки їх загинуло в засідках, коли ліси щільно блокувалися військами НКВД, одному Богу відомо.

Кожна селянська сім'я здавала державі визначену кількість продуктів, у тому числі й молоко. Ранком селяни зносили його на приймальний пункт, після цього бідони відправляли підводою у райцентр на молокозавод. Літньої днини важко було знайти вільну від роботи людину і тому їздовими були підлітки.

Одного разу я попросився відвести молоко разом із сусідським хлопцем — удвох веселіше. Їхали ми не вперше, а тому із задачею молока проблем не було, незважаючи на велику кількість підвід на подвір'ї молокозаводу — зі всього району з'їжджались.

Завантаживши підводу порожніми бідонами, прив'язали коней до дерева, зайшли з товаришем у крамницю, хоча кишені світилися дірками. Вийшовши, окинули оком підводу — чи все на місці — і рушили в дорогу. А вона була неблизькою і тільки надвечір ми мали повернутися додому.

Вузька стрічка шляху вилась горбами і долами через переліски, розсікаючи навпіл лани. Коні ліниво ступали по пилюці, безперервно шмагаючи себе хвостами, відганяючи настирливих мух та оводів. Оглянувшись, я побачив, що один з бідонів

загрозливо похилився на шаблі драбини і міг при несподіваному поштовху впасти. Віддавши віжки товаришеві, я на ходу взявся поправити бідон. А коли потягнув його за ручку, то зрозумів, що один бідон молока ми не здали. Зупинилися, підняли кришку, щоб пересвідчитись, і від здивування у перші хвилини не могли нічого сказати — бідон ущерть був наповнений медом. Ми спочатку навіть і не подумали: звідки міг взятися цей пахучий дар. Завернули в кущі і почали ласувати. Їли руками, набираючи в пригорщі. А думати почали лише тоді, коли обох почало нудити. Почали їхати, але так, щоб повернутися додому увечері з надією, що темінь сховає нас від цього непорозуміння, яке вселяло в наші дитячі відчуття тривогу і страх.

Під'їхали до села, коли вже темніло. Ось річка та брід, який треба подолати. Коні зайшли у воду і почали вгамовувати спрагу. На протилежному березі у сутінках виднілися постаті людей. Ми боялися їхати далі. Коні, напившись, стояли непорушно, раді несподіваному відпочинку. Нарешті з протилежного берега долинув нетерплячий голос: — «Хлопці, ви що хочете, щоб коні випили всю ріку?» На березі нас вже зачекалися два повстанці з німецькими карабінами та гранатами на поясі. Запитавши, чи в дорозі ми не помітили чогось підозрілого, зняли бідон з медом, на його місце поставили порожній і зникли в лісі, побажавши нам щасливої дороги.

Записав С. Михайлишин.

БЕРЕЗЕНЬ

14 березня — Явдохи. Явдоха красна — весна красна, на огірки врожай.

На Явдохи погоже — все літо пригоже.

Явдоха з дощем — буде літо тепле і мокре.

На Явдохи сніг — на врожай.

На Явдохи холодно — худобу годувати зайвих два тижні.

15 березня — Федота. На Федота мете — довго трави не буде.

18 березня. Гарна погода — влітку градобиття не буде.

20 березня — Омеляна. Погляньте на останні снігові кучугури. Якщо поверхня їх шерехувата — на врожай, гладенька — хліб не вродить. Якщо багато великих бурульок — на врожай ярини.

22 березня. Якщо цього дня дружно танутиме сніг і повинь буде дружною, чекай добрих трав. Прилетіли граки — чекай тепла. Якщо цього дня тепло — буде сорок днів теплих, зимно — чекай сорок днів холодних ранків.

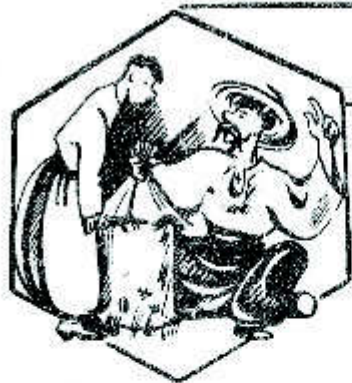
Підготував Г. Свирида.

ОГОЛОШЕННЯ

Товариство пасічників-любителів з м. Шепетівка Хмельницької області продасть в необмеженій кількості на 1993 рік бджолині сім'ї. Оплата за домовленістю.

Адреса товариства: 281040, Хмельницька обл., м. Шепетівка, пр. Спортивний, 14.

Остап Вишня

МЕД

Мед — штука солодка!...

Це найстаріший у нас пасічник дід Глушко так.

Сидимо на пасіці, люльками попахуємо, на бджілок милуємося.

А вони дощем золотим на сонці до вічка падають.

І гудуть, гудуть, гудуть...

— Гудьоть! Медок несе!

— Хороша, дідусю, комаха! Маленька така, жвавенька... А, дивись, на зиму й буде з чим шуляки їсти!

— Тваринка дійсно бідова!.. Ач, як гудьоть!.. Да-а-а! Загуб і я оце якось! От, брат, загуб! Думав, що анба мені! Не буде, думав, старого Глушка!

— А ви чого «загули»? По-бджолячому, чи як?

— По-бджолячому... Як хряснувсь, так думав, чи хоч цурпалки стара позбирає. А все язик наш поганий! Не вдержись, скажеш, согришиш, от воно тебе й кине! З бджолами треба по-хорошому... Божа вона тваринка й порядок любить...

— А що сталося, діду?

— Сталось... Таке сталося, що й досі, в три погібелі зігнувшись, ходю... Роя збирав... Тільки ото підобідали, вийшов у садок, дивлюсь — гонить... Я за колодку, за драбину й чекаємо, де сяде... Сів, бачите, он на тому бересточку... Воно хоч і височенько, а щоб невдобно, сказати не можна! Драбина достає, і колодку підставити можна так, що струснеш — і все! Мій, думаю, буде! Підставив драбину, поліз... І колодку в самий раз пристроїв, і все... Тільки наважився струснути — воно, лиха личина, хай бог простить, тільки — дз-з-з! Та в самісінький же вам ніс — раз!

Та так вже болюче, як ніколи!

Одмахнувсь! Сльози тільки: кап! кап! кап! Чую, жене мого носа! Як рисаком жене!

Труснув ще...

А воно штук із десятків у лоба як ужарять!

— Чорти б вас!..

Тільки ото промовив «чорти», коли це: Трісь!

(А колодку з роєм держу!)

Трісь! — та як поперло, як поперло, так, їй-бо, хай бог простить, сажнів з п'ять, ноги вгорі, а голова внизу, летів, як яструб. А потім як кинуло, аж кавкнув. Кинуло, та ще й колодку на голову наділо! Так вони як рвонули мене з усіх боків, то я як висмикнувся із колодки, та як ударив, так у сажі з кабаном опинився...

Упав та й стогну!

Виволокла стара з сажі, насилу очуняв! Запричащався. Такого вони мені меду дали!

Отаке буває...

Премудрий трутень

(байка)

Був травень... Яблуні цвіли.
Пузатий Трутень причепився до Бджоли:
— Ну, що ти все літаєш у поля,
То нянькою снуєш біля малят,
То з воску ліпиш всякі там дірки,
Товчеш пергу, мов квасиш огірки,
То хату підмітаєш кожен день,
А розуму у тебе — ні телень.
На мене глянь — який хороший я!
Наїстися й гульнуть — мета моя!
Роботи всі — бери їх чорт!
Пора й тобі махнути на курорт,
Або хоча б зробити вихідні...
Неправильно живеш — повір мені!
Бджола промовчала і от:
У вулику настав переворот.
Струтніла матка, не кладе яєць,
Уся сім'я звелася нанівець.
Старі робочі бджоли повмирили.
А трутні? Ха! Всі з голоду пропали...

Багато трутнів розвелось між людьми
І до погібелі нас майже довели.
То ж будьмо повсякчас подібні до Бджоли
І станемо багаті ми!

Тарас Музичук.

Конкурс створюється редакцією «УП» при допомозі читачів, товариств і спілок пасічників. Ідея створення конкурсу-фонду належить читачам журналу, які розуміють сучасну проблематику, прагнуть створити умови для пропаганди і розвитку бджільництва України.

Переможцями можуть бути особа чи організація, котрі перерахують на розрахунковий рахунок 000609506 АКАПБ «Україна» по Львівській області, м. Львів МФО 325644, код 290002 з поміткою журнал «Український пасічник», конкурс — фонд П. І. Прокоповича.

Пропозиція редакції відносно внесків така: для індивідуальних осіб — 100 купонів, організації — не менше 10000 купонів. З надходжених коштів у названий конкурс — фонд 40 % іде на преміювання, 40 % на організаційні заходи редакції, 20 % — для перерахування в державний фонд імені П. І. Прокоповича (редакція сподівається, що такий фонд буде на Україні при інституті бджільництва ім. П. І. Прокоповича) та інших культурно-побутових заходів, пов'язаних з відродженням бджільництва України тощо.

Шановні читачі журналу, редакція «УП» сподівається, що ви підтримаєте цю пропозицію внести свої грошові пожертвування і ділові пропозиції і тим самим допоможете зробити часопис «УП» цікавим і змістовним.

Переможців конкурсу редакція «УП» буде визначати при активній участі читачів та їх пропозиціями.

Умови до кожного розділу конкурсу читайте в «УП» № 5—6 1993 р.

Редакція «УП» вдячна Пустомитівському районному товариству бджолярів-любителів за перерахування у конкурс-фонд П. І. Прокоповича — 10000 купонів.

Редакція «УП».

М. Данілік. Будьмо доброзичливими	1
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД	
Г. Свирида. Роботи у березні	2
Перші роботи після обльоту бджіл	3
В. Фірак. Весняне з'єднання бджолосімей	4
І. Зінченко. «Українець» з надставкою	5
А. Лавро. Аміак і бджоли	6
Г. Свирида. Чому вийшов рій	7
Вісті з краю	8
П. Возняк. Живий коридор у клубі зимуючих бджіл. Ще раз про санітарну зону	10
С. Михайлишин. Очистка прополісу	11
М. Бреславський. Просто і зручно	12
М. Фенчак. І роботящі, і витривалі	13
М. Злелко. Поза межами гнізда	14
Фонд П. І. Прокоповича	14
У НАШИХ ПОЛЬСЬКИХ ДРУЗІВ	
М. Осташевський. У сусіда і вдома...	15
СВІТ МЕДОДАТІВ	
М. Дмитра. Підбіл звичайний. Матимачуха	20
ІЗ СПАДЩИНИ	
Л. Зевахін. Бджоли у житті гетьмана	21
А. Левицький. Тепло Олексі та Благовіщення	22
АПІФІТОТЕРАПІЯ	
Цілющі властивості меду	23
ХВОРОБИ І ШКІДНИКИ	
М. Кубасов. Кліщі зникли	25
Звернення до читачів	27
Навчальні заклади, які готують кадри для галузі бджільництва	29
Нам пишуть	30
ВЕСЕЛИЙ ВУЛИК	
О. Вишня. Мед	32
Т. Музичук. Премудрий трутень	32

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор **М. Д. Осташевський**.
 І. Г. Багрій, Л. І. Боднарчук, В. М. Болкот,
 С. Ф. Вербоветський, В. А. Гайдар, І. К. Давиденко,
 М. П. Дейнека, О. Г. Довгалюк, В. П. Пилипенко,
 В. П. Поліщук, Б. В. Рудка, М. А. Рудковський,
 А. І. Черкасова, Я. А. Сидоровський,
 М. М. Фенчак, І. М. Шеленгович.
 Художній редактор **Я. О. Лозинська**.
 Технічний редактор **А. С. Занько**.
 Коректор **Л. М. Коріщенко**.

Здано до набору 15.01.93. Підписано до друку 6.02.93. Формат 70×100^{1/16}. Друк. офсетний. Папір друкарський № 2. Умовн. друк. арк. 2,6. Умовн. фарб. відб. 3,35. Обл. видавн. арк. 3,92. Тираж 17 700 прим. Замовлення 1402-2. Ціна 25 крб.

Передплатний індекс 74509.
 Реєстраційне свідоцтво КП № 403
 Адреса редакції:
 МСП 290601, Львів, 700-річчя Львова, 63, к. 211.
 Тел. 52-21-16.
 Розрахунковий рахунок редакції:
 000609506 МФО 325644,
 Код 290002. Дирекції АКАПБ «Україна» Львів

Львівська книжкова фабрика «Атлас».
 290005, Львів, Зелена, 20.

ДО УВАГИ БДЖОЛЯРІВ

Київська філія російсько-американського спільного підприємства «Полюс інтернешнл» реалізує комплекти високоефективного обладнання різної потужності для збирання бджолиної отрути. Вартість комплектів від 6300 до 216000 крб.

До комплекту входять: генератор, отрутозбірники, подовжувачі, набори технічного обладнання та хімікати для збирання, просушування і консервації отрути, індивідуальні засоби захисту та методична література.

Спільне підприємство також проводить аналіз бджолиної отрути з видачею сертифіката міжнародного зразка, купує бджолину отруту за ВКВ та купони.

Наша адреса: 252021, Київ, вул. М. Грушевського, 28/2, тел. 229-77-77.

Львівське обласне товариство пасічників реалізовує бджолопакети та бджолосім'ї. Оплата по домовленості. Адреса: м. Львів, вул. 700-річчя Львова, 63, тел. 52-21-16.